

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Maria Pärli

ANDMEKAITSE RAKENDAMINE EESTI E-POODIDES

Lõputöö

Juhendaja: Maret Guldenkoh, MBA

Tallinn 2021

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Mai 2021
Töö pealkiri eesti keeles: Andmekaitse rakendamine Eesti e-poodides	
Töö pealkiri võõrkeeles: Data Protection in Estonian e-shops	
Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 55 leheküljest. Lõputöö koostamisel on kasutatud 45 allikat, millele on tekstis viidatud.	
<i>Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas ja millisel määral rakendavad e-poed andmekaitsealaseid põhimõtteid Andmekaitse Inspeksiooni koostatud juhendmaterjalide alusel. Eesmärgi täitis autor püstitatud uurimisülesannetega.</i>	
<i>Autor selgitas välja millised on e-kaupmeeste teadmised Euroopa Liidu andmekaitse üldmääruse põhimõtetest ning kuidas nad järgivad Andmekaitse Inspeksiooni juhendmaterjali „Turvaline e-pood“. Autor teostas dokumendianalüüsi kahe juhendi (“Turvaline e-pood” ja “Isikuandmete töötleva üldjuhend”) osas, mille alusel viis läbi küsimustiku ja osalusvaatluse Eesti e-kaubanduse liidu liikmete seas.</i>	
<i>Läbiviidud analüüsides selgus, et ettevõtjate andmekaitsekohased teadmised ei ole ühtlased ning e-kaupmehed vajavad lisaabi juhendmaterjalidest arusaamiseks ja nende korrektseks rakendamiseks. Osalusvaatlusest selgus, et iga kolmas e-pood ei jälgi kõiki andmekaitsealaseid tingimusi.</i>	
<i>Autor soovib e-kaupmeestel järgida Andmekaitse Inspeksiooni “Turvaline e-pood” juhendmaterjali ja teha e-poodide veebilehekülgedel andmetötluse tingimused kliendile rohkem nähtavaks ning läbipaistvamaks. Samuti soovib autor Eesti e-kaubanduse liidul enam tähelepanu pöörata liikmete andmekaitsealasele teadlikkusele ning korraldada andmekaitsealaseid koolitusi. Autor soovib Andmekaitse Inspeksioonil täiendada juhendmaterjali “Turvaline e-pood” lisades sinna veebiküpsiste ja veebilehe analüüsi osa. Soovitus e-kaupmeestele on järgmine: muuta kliendile andmetöötlemiseks loa andmine protseduuriliselt lihtsamaks, tehes iga tellimuse juurde kast, kuhu klient peab märkima, kas ta on nõus andmetöötlemise tingimustega või mitte.</i>	
Võtmesõnad: Andmekaitse, E-kaubandus, Andmekaitse Inspeksioon, Eesti e-kaubanduse liit	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Data protection, E-commerce, Data Protection Inspectorate, Estonian e-commerce association	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: <i>Maria Pärli</i>	
<p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paberkandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.</p> <p>Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p>	
Allkiri: /digitaalselt allkirjastatud/	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Maret Guldenkoh	Allkiri: /digitaalselt allkirjastatud/
Kaitsemisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri: /digitaalselt allkirjastatud/

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ISIKUANDMETE KAITSE.....	7
1.1 Andmekaitse olemus	7
1.2. Andmekaitsealased Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktid.....	13
1.3. E-poe olemus.....	17
2. ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI JUHENDMATERJALIDE RAKENDAMINE	21
2.1. Uuringu meetodika.....	21
2.2. E-poodides juhendmaterjali rakendamine	22
2.3. Andmekaitse rakendamine praktikas	29
2.4. Järeldused ja soovitused	33
KOKKUVÕTE	36
SUMMARY	38
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
Lisa 1. E-poodide nimekiri	45
Lisa 2. Küsitlus Eesti e-poodidele andmekaitse olemusolu ja selle rakendamise kohta	52
Lisa 3. E-poodide andmekaitse hindamiskaala vastavalt Andmekaitse Inspektsiooni juhendile.....	54

SISSEJUHATUS

Andmekaitse on kõiki andmeid töötlevate isikute uus tänapäev. Andmetöötlus peab olema läbipaistev, õiglane ning põhjendatud. Igal inimestel on nüüdsest õigus nõuda tema enda kohta kogutud andmete teise kohta üle viimist ning soovil korral ka kustutamist. Kui soovitakse andmeid töödelda, siis tuleb selle jaoks küsida luba. Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus avaldati 27. aprill 2016, rakendati 25. mai 2018. aastal (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, 2016/679) ning muutis viisi, kuidas isikuandmeid töödeldakse.

Lõputöö teema aktuaalsus tuleneb sellest, et koroonaviiruse laia leviku tõttu on e-poodidest ostude tegemise maht suurenenud (Pärli, 2020). Sellest tulenevalt on ka e-kaupmeestel rohkem andmeid, mida turvaliselt varundada. Andmete turvaline hoiustamine ei ole lihtsalt aeganõudev kohustus, vaid e-poodidele on kasulik järgida Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse punkte, sest kui kliendid on kindlad, et nende andmed on turvaliselt hoitud, siis tõenäosus, et nad ostavad kaupa on pea 39% suurem ning samal ajal on ka klientide ostukorvid 24% suuremad (De Paepe, *et.al.*, 2018, pp. 6-7).

Teema uudsuseks on, et varasemalt ei ole autori andmetel tehtud lõputööd, mis oleks suunatud e-poodide ettevõtjate andmekaitsealastele teadlikkusele. Sisekaitseakadeemia lõputöodes on andmekaitse olnud töö põhiliseks märksõnaks, kuid sellisest vaatenurgast töö puudub. Tallina Tehnikaülikoolis on kirjutatud lõputööd teemadel „Raamatupidaja tegevus ja vastutus andmekaitse rakendamisel“ (Mussijenko, 2020) ja „Analüüs Euroopa andmekaitseaduse eneseanalüüsi küsimustiku mõjust ettevõtjatele“ (Koha, 2020). Need lõputööd ei analüüsi andmekaitset sellisest vaatenurgast, kuidas juhendada ettevõtjat andmekaitset võimalikult korrektselt rakendama ja teha korda ka oma ettevõttesisene andmekaitsepoliitika. Andmekaitse Inspeksioon on koostanud 2014. aastal juhendmaterjali „Turvaline e-pood“, mis juhendab e-poode rakendama andmekaitse põhimõtteid, kuid autorile hiljem selguva informatsiooni kohaselt pole mitmed e-poed sellest kuulnud. Töös selgub, kuidas rakendavad e-poodidega tegelevad ettevõtjad 2021. aasta kevadel andmekaitsealaseid põhimõtteid.

Ettevõtjatel on olnud enne isikuandmete kaitse üldmääruse rakendumist võimalus korraldada iseseisvalt oma ettevõttesisest andmekaitsepoliitikat, kuid see polnud varem riiklikult reguleeritud. Pärast üldmääruse rakendumist peavad ettevõtjad enda kasutuses olevaid andmeid kaitsma, kuid kaitsmise viis pole paika pandud. Seepärast püstitab autor

lõputöös probleemküsimuse: kuidas ettevõtjad, kes tegutsevad e-poodides, rakendavad andmekaitsepoliitikat.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada andmekaitsepoliitika rakendamine Eesti e-poodides.

Töö eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida Euroopa Liidu andmekaitsepoliitikat ning selle käsitlust teoreetiliste allikate põhjal.
2. Analüüsida Andmekaitse Inspektsiooni koostatud juhendeid „Turvaline e-pood“ ja „Isikuandmete töötaja üldjuhend“ ning ettevõtjate teadlikkust juhendite nõuetest.
3. Sünteesida teooriat ja uuringutulemusi, teha järeldused ja soovitusel Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ täiendamiseks ning ettepanekud e-kaupmeestele andmekaitsealaste põhimõtete rakendamiseks.

Töö põhineb nii kvalitatiivsel kui ka kvantitatiivsel uurimismeetodil. Töö kirjutamise ajal teeb autor struktureeritud ankeetküsitluse, millega uurib, kuidas ettevõtjad andmekaitset tõlgendavad ning millised on ettevõtjate teadmised Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse kui ka e-poodide andmekaitsealase juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ kohta. Lisaks teeb autor osalusvaatluse, millega uurib Eesti e-kaubanduse liidu liikmete e-poodide kodulehekülgede kaudu, kuidas andmekaitse põhimõtteid praktikas rakendatakse.

Töö koosneb kahest peatükist. Töö esimeseks pooleks on ülevaade Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse ning Eesti isikuandmete kaitse seaduse kohta teadusartiklite põhjal. Samuti uurib lõputöö autor teadusartikleid, kuidas on Euroopa Liit määruse rakendumist ette näinud ja kuidas teadusallikates määrusega seotut käsitletakse.

Lõputöö teises osas teostab autor dokumendianalüüsi kahe juhendmaterjali osas, analüüsib Eesti e-kaupmeeste andmekaitsealaseid teadmisi koostatud küsimustiku põhjal. Vastuste analüüsist selgub, kuidas e-kaupmehed mõistavad andmekaitse põhimõtteid. Lisaks selgitab autor läbi osalusvaatluse välja, kuidas ettevõtjad rakendavad praktikas andmekaitset, analüüsides e-poodide kliendivaadet tellimuse sooritamisel, et saada teada, kuidas Eesti e-kaubanduse liidu liikmed teavitavad klienti andmete töötlustest. Nii küsitluse kui ka osalusvaatluse tulemused on ajendiks Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ täiendamiseks.

Analüüside tulemuste põhjal teeb autor Andmekaitse Inspeksioonile soovitusel täiendada juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ ning ettepanekuid ja soovitusel nii Eesti e-kaubanduse liidule kui ka e-kaupmeestele, et teha andmetöötuse olemus protseduuriliselt lihtsamaks.

Lõputöö kirjandusena on kasutatud nii eestikeelseid kui ka inglisekeelseid teadusallikaid, teadusartikleid ning kehtivaid õigusakte.

1. ISIKUANDMETE KAITSE

1.1. Andmekaitse olemus

Andmekaitse on viimastel aastatel olnud üks Euroopa Liidu maade päevakajalisemaid teemasid, sest üha arenevas digimaailmas tekib andmeid iga päevaga juurde. Samaaegselt on igal inimesel õigus privaatsusele ning valida, kellega soovitakse andmeid jagada. Andmete töötlemine on eriti aktuaalseks muutunud pärast 2016. aastat, mil avaldati Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, 2016/679. Andmekaitse eesmärk on kaitsta ja reguleerida füüsilisi isikuid puudutavaid andmeid ja isikuandmeid, et kindlustada inimeste privaatsus, saada füüsiliste isikute nõusolek andmete töötlemiseks, tagada turvalisus andmete töötlemisel, kaitsta privaatsuse ja teabe kuritarvitamise eest, kaitsta soovimatu otseturunduse eest ning pakkuda õigusabi, et kindlustada andmesubjektidele nende õigused ja kohustused. (Lambert, 2013, p. 9)

Isikuandmed on andmed, mis võimaldavad isiku tuvastada. Nendeks võib olla nii nimi, vanus, aadress, isikukood, kultuuriline profiil kui ka paljud muud isikut tuvastavad aspektid. Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt tohib kasutada isikuandmeid ainult selleks vajalikul eesmärgil ning töötlemiseks peab alati küsima luba (Chorpash, 2020, p. 249). Kui andmeid pole enam vajalikud, tuleb need hävitada. Andmeid on ettevõtjatel vaja kasutada siis, kui on vaja kontrollida lepingulist kohustust ja täita juriidilist kohustust, kaitsta elulisi huve või täita ülesandeid avalikes huvides (Männiko, 2013, lk 42). Peamine eesmärk, mis määrati Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärusega on põhimõte, et andmetöötlus ei tohi mõjutada üksikisiku põhiõigusi ja -vabadusi, kelle isikuandmeid töödeldakse (Männiko, 2013, lk 43). Kui isiku huvid kaaluvad üle ettevõtja huvid, siis ei tohi neid andmeid töödelda. Juriidilistel isikutel puudub andmekaitse üldmääruse osas eraelu, mistõttu pole ka juriidiliste isiku andmed kaitstud.

Isikuandmeid liigitatakse vastavalt nende kaitsevajadusele kaheks: tavalised ning tundlikud isikuandmed. Tavalised isikuandmed on andmed, millega saab isikut otseselt või kaudselt tuvastada. Selle alla kuuluvad nimi, isikukood, erinevad füüsilised näitajad ning muud isikut võimaldavate andmete kombinatsioon. Tundlikud isikuandmed on Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruses eraldi loetletud kui isiku privaatelule mõjutatavad andmed, mille varastamisel võib füüsilisele isikule teha kahju – oht elule või tervisele, varaline kahju, mainekahju. Sellisteks andmeteks võib olla krediitkaardiinfo, digiallkirjastamisel

PIN-koodid, mitteametlik teave varandusliku seisukorra kohta. (Andmekaitse Inspektsioon, 2019a; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, 2016, art 6)

Isikuandmete hulka kuuluvad ka eriliiki andmed - need on isikuandmed, kust selguvad inimese rassiline või etniline päritolu, usulised või filosoofilised veendumused, ametiühingusse kuulumine, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavad biomeetrilised andmed, poliitilised vaated, terviseandmed või andmed füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta (Andmekaitse Inspektsioon, 2019a; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, 2016, art 9).

Andmekaitse lähtub seitsmest põhimõttest (Finn, *et. al.*, 2013, pp. 7-9):

1. Õiglase ja seadusliku töötlemise põhimõte - oluline on järgida, et andmeid töödeldakse seaduse alusel. Andmesubjekt peab teadma ja mõistma andmete kogumise vajalikkust ning andma selleks loa.
2. Eesmärgikohasuse põhimõte - andmeid tohib kasutada ainult selleks vajalikel eesmärkidel.
3. Minimaalsuse põhimõte – andmeid võib kasutada ainult selleks vajalike eesmärkide saavutamiseks. Praktikast on välja tulnud, et töödeldakse ka andmeid igaks-juhuks, mida tegelikult ei kasutatagi.
4. Kasutuse piiramise põhimõte – andmeid võib töödelda ainult füüsilise inimese nõusolekul või selleks pädeva organi loal. Selliseks organiks on Eestis Politsei- ja Piirivalveamet, haiglad terviseandmete nägemiseks jpt..
5. Andmete kvaliteedi põhimõte – andmed peavad olema õiged, asjakohased, vajalikud eesmärkide saavutamiseks.
6. Turvalisuse põhimõte – andmeid peab kaitsma nii turvaliselt, et keegi ei saaks neid tahtmatult töödelda. Lisaks õiguslikele kaitsemeetmetele, peab kasutama füüsilisi kaitsemeetmeid ja organisatoorseid kaitsemeetmeid (nt turvakardinad, kapid, vähendama ligipääsevate inimestega kontakte).
7. Andmesubjekti osaluse põhimõte - tagatakse isiku informeeritus enda kohta käivate andmete töötlemisest. See tähendab, et isik saab kontrollida, kuidas ta andmeid on kasutatud ning isikut peab süstemaatiliselt informeerima, kas ja kuidas tema andmeid on töödeldud.

21. sajandi üheks kiiremini kasvavaks kuritegevusvaldkonnaks on küberpettused ja sellega seoses ka andmete varastamine. Andmekaitse on Eestis aktuaalne teema, sest 43% küsitletud 500st Eesti ettevõtjast kardab, et võimalikud andmelekked võivad nende äri oluliselt kahjustada või selle täielikult hävitada (Kald, 2020). 2019. aastal toimus Eesti suurim andmeleke, mil lekkisid pea 14 000 kliendi andmed Charlot OÜ e-poe avamisel (Pärgmaa, 2019). Kliendiandmete failid olid *pdf*-dokumendina leitavad, mistõttu oli tegu Eesti suurima Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärust rikkuva intsidendiga.

Tihti maskeeruvad küberkurjategijad tuntud ettevõtete nimede alla – inimesed seostavad tuntud ettevõtetega turvalisust ning jagavad seetõttu oma isiklike andmeid. Registrite ja Infosüsteemi Ameti 2020. aasta esimese kvartaalse ülevaate kohaselt oli Eestis registreeritud 2019. aasta jooksul 24 349 küberintsidenti (Registrite ja Infosüsteemide Amet, 2020, lk 2).

Ettevõtjad on saanud rohkem teadlikumaks, et ka nemad töötlevad andmeid, mille lekkimisel võivad neid suured karistused oodata. Eriti oluline on see nendel ettevõtjatel, kes töötlevad lisaks oma töötajate andmetele ka klientide andmeid. Kui ettevõtja ei saa andmete töötlemisega hakkama, siis saavad teatud organisatsioonid nende andmebaasid kustutada (Lambert, 2013, p. 7). Eestis kontrollib ja teeb andmete töötamise järelevalvet Andmekaitse Inspeksioon.

Peamine kriteerium andmete töötlemiseks on üksikisiku luba, kuid isikul on õigus sellest omal soovil keelduda. Kogu töödeldav info peab olema kooskõlas andmekaitse printsiipidega, seaduslike töötlemistingimustega (kui on tundlikud andmed) ning turvalisuse meetmed peavad olema maksimaalselt tagatud (Lambert, 2013, pp. 10-11). Kui tingimused pole tagatud, siis ei tohi andmeid töödelda.

Andmeid töötlevale ettevõtjale on oluline teada, et neid tohib töödelda ainult selleks vastutav töötaja või volitatud töötaja. Selliste andmete kontrollimist peab jälgima andmekaitse spetsialist, kes vastutab andmetöötamise eest ning nõustab töötajaid isikuandmetega seotud küsimustes. (Euroopa Liidu ametlik veebilehekülj, 2020) Kui füüsiline isik saab teada, et tema andmeid on töödeldud ebaseaduslikult, siis ta võib esitada kaebuse ning oma õigusi kaitsa (Sein, *et.al.*, 2018, lk 99). Andmekaitse spetsialisti peavad määrama kõik avaliku sektori asutused ja organid. Lisaks peavad määrama spetsialisti kõik juriidilised isikud, kes jälgivad oma kliente ja töötajaid põhitegevuse raames – korrapäraselt, süstemaatiliselt ja ulatuslikult. Kõik isikud, kes töötlevad eriliiki

isikuandmeid, süüteoandmeid või süüdimõistvaid kohtuotsuseid – oma põhitegevuse raames ja ulatuslikult. Andmekaitse spetsialist võib olla omatöötaja aga ka ametivälise füüsilise või juriidilise isik, kuid tal ei pea olema vastavat kvalifikatsiooni. (Andmekaitse Inspeksioon, 2019b, lk 15) Ettevõtja peab kindlaks tegema, et tema käsutuses olevad andmed on kasutatud eeskujulikult. Oluline, et on paika pandud üldine poliitika, kuidas kontrollitakse andmeid töötlevaid töötajaid.

Eraisikute andmeid koguvad ettevõtjad peavad kasutama ainult turvatud e-maili, millega nad kindlasti ei tohi tundlike andmeid jagada. Töötajate interneti ligipääs peab olema piiratud – see tähendab, et töötajad ei tohi alla tõmmata tarkvaraprogramme ning teha muid illegaalseid tegevusi tööarvutiga. See on oluline, kuna erinevad programmid võivad andmeid edasi saata. Ettevõtja peab kindlaks tegema, et töötajad vahetavad tihti parooli, et vähendada kurjategijate võimalusi arvutisse sisse häkkida. Samuti peaks tööandja keelama töötajate enda isiklike riistvarade ühendamist tööandja arvutisse. Nii võib töötaja teadlikult või teadmatult tööhoonest välja viia tundlikke andmeid. Mõningatele ettevõtjatele on oluline töökanalitele kaugjuurdepääs, mistõttu peab jälgima, et ei logitaks arvutisse sisse mitteturvatud internetivõrkudes – samuti tuleb korralikult välja logida. Vastasel juhul saavad küberkurjategijad lihtsalt arvutisse sisse logida. (Lambert, 2013, pp. 152-153)

Peamise organisatoorse turvameetmena on oluline pidev kontroll, et kaitsta turvasüsteeme kolmandate isikute eest ning monitoorida pidevalt külaliste arvuteid. Tundlikud andmed peaksid olema eraldi turvatud alades/arvutisüsteemides ja saadaval ainult kvalifitseeritud personalile. (Lambert, 2013, p. 154) Aina enam rünnatakse keskmise suurusega ettevõtjaid, sest nende turvasüsteemid on tavapärasest nõrgemad, mis lubab sensitiivsetele andmetele lihtsamalt ligi pääseda (Král, 2011, p. 2).

Eesti liitus 2004. aastal Euroopa Liiduga ning sellega võttis ta ka kohustuse järgida Euroopa Liidu seadusi, määrusi ning direktiive (Lust, 2006, p. 22; Ühinemislepung, 2004). Euroopa Liit on vastu võtnud mitmeid akte ja direktiive, mis reguleerivad andmekaitset e-tegevustes. Üheks esimestest on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 1997. aasta direktiiv 99/66/EÜ isikuandmete töötlemise ja eraelu puutumatuse kaitse kohta telekommunikatsioonisektoris, mis kohaldati täielikult ka e-teenuste osutamise suhtes. Määruses on reguleeritud e-teenuse sõnastus iga infoühiskonna teenusena ehk kõik vahemaa tagant, elektroonilisel teel, teenuse saaja isikliku taotluse alusel ning tavalisel tasu eest ostutavad teenused. Oluline on selle juures teada, et vahemaa tagant tähendab, et teenust osutatakse nii ostja kui ka müüja

üheaegse kohalolekuta. Elektroonilisel teel tähendab, et teenust saadakse lähtepunktist ning võetakse vastu sihtkohas tehnoloogiliste abivahendite abil. Teenusesaaja isikliku taotluse alusel tähendab, et teenust osutatakse andmeedastusena isikliku taotluse alusel. (Männiko, 2013, lk 131)

Isikuandmete lekkimise korral tuleks teavitada Andmekaitse Inspektsiooni esimese 72 tunni jooksul, väljaarvatud juhul kui rikkumine ei kujuta tõenäoliselt ohtu inimestele. Eestis on andmekaitsealased rikkumised määratletud süütegudena. (Uibo, 2020) Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse rikkumisel kehtivad sanktsioonid, milleks võivad olla kohtuasjad ettevõtjate ning eraisikute vahel. Andmekaitsealast järelevalvet kontrollivad asutused võivad määrata trahve kuni 20 miljoni euronni või kuni 4% aastasest käibest, näiteks *Facebooki* suurusel ettevõttel võib trahv ulatuda kuni 2,3 triljoni euronni. 2019. aasta jaanuaris maksis *Google* 57 miljonit USA dollarit trahvi, sest ei teavitanud oma kasutajaid, missugune on ettevõtte andmetöötluse poliitika. Lisaks Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärusele võib iga riik veel eraldi kehtestada trahve vigase andmetöötlamise eest. (Mannion, 2020, p. 686)

Klient annab e-poele loa enda andmeid töödelda, kuid ettevõtja peab füüsilist isikut kaitsma tema andmete huvide eest (nendeks on majanduslikud, õiguslikud, asukohalised, patendihuvud). Teiseks annab luba kaitsta tema kui tarbija huve sellega, kui tarbija elab Euroopa Liidus, kus liidusisesed e-poest ostetavad tooted vastavad Euroopa Liidu tingimustele ning tooted pole ennast ega teisi ohustavad. (Bietti, 2020, pp. 307-309). Kliendilt küsitav luba on vajalik, kuid ettevõtjal tuleb meeles pidada, et ka enne isikuandmete kaitse üldmääruse rakendumist kogutavaid andmeid on vaja kaitsta ning kui ettevõtja soovib andmeid muul eesmärgil kasutada, siis tuleb klientidelt selleks lisanõusolek küsida. (Mikiver, 2015, lk 266)

Selleks, et ettevõtjate arvutis olev informatsioon oleks kaitstud on vaja järgida viit põhilist sammu (Král, 2011, pp. 3-4):

1. Organisatsiooni eelaudit - ettevõtte olemasoleva infoturbe hindamine.
2. Leitud tulemuste tõlgendamine – eelauditi põhjal saab jagada olemasoleva infoturbe valdkonna kolmeks – ebapiisav kaitse, parandamist vajav kaitse, piisav kaitse.
3. Lahenduse pakkumine - kui kaitset hinnatakse ebapiisavaks, siis tehakse ettepanek lähenemisviisi täielikuks muutmiseks. Kui kaitset hinnatakse parandamist vajavaks,

tehakse ettepanek nende parandamiseks, säilitades samas olemasoleva poliitika. Kui kaitset hinnatakse piisavaks, ei ole vajadust muuta või kehtestada uusi turvameetmeid.

4. Pakutud lahenduste rakendamine - Kavandatud meetmed on integreeritud rahaliste ja ajaliste võimalustega ning organisatsiooni protsessid tehakse võimalikult kiiresti.
5. Audit - hinnatakse äsja kasutusele võetud turvameetmeid. Kui tulemuste uus tõlgendus leiab, et mõned puudused pole kõrvaldatud, järgneb uue lahenduse eelnõu.

Euroopa Liidu isikuandmete kaitse määruse punktidel on mõju kaugemal kui Euroopa Liidus. Ettevõtjad, kes asuvad kolmandates riikides, kuid tahavad müüa oma kaupa Euroopa Liidus, peavad järgima isikuandmete kaitse üldmääruse põhimõtteid ning nende tegevusi monitoorib Euroopa Liit. See tähendab, et andmekaitse regulatsiooni all on ka ettevõtted, kes ei kuulu Euroopa Liitu, kuid soovivad jätkata liiduga ärisuhet. Eriti mõjutab see Ameerika Ühendriikide e-poode, kellel on suur turg Euroopa Liidus. (McCallister, 2017, p. 195)

Audiitorbüroo PricewaterhouseCoopers uuringu põhjal on 68% Ameerika ettevõtteid pidanud kulutama 1 – 10 miljonit USD, et täita kõiki Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse nõudeid. 9% nendest ettevõtetest on kulutanud rohkem kui 10 miljonit USD. Selline kulutus läheb üldkokkuvõttes toote hinnale juurde ning võib omakorda suurendada konkurentsi teiste riikide ettevõtjatega, kuna hinnad ühtlustuvad. (He, *et. al.*, 2019, p. 3)

Suurettevõtjatel oli üleminek Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse rakendamisele lihtsam, kuna neil on tüüpiliselt juba olemas ettevõttesisene andmepoliitika ning on seetõttu rohkem ettevalmistunud. Väiksematel ettevõtetel oli üleminek isikuandmete kaitse üldmääruse nõuetele raskem, kuna nad ei olnud kaardistanud oma ettevõtte andmekaitsealaseid ohte ning neid vajadusel parandanud. Ettevõtjad, kes avastasid, et neil pole ressursse oma andmekaitse parandamiseks, pidid leidma endale väga kiire lahenduse, kuidas olukorda parandada. (Jackson, 2018, p. 1)

Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruste nõuete rakendamine kolmandates riikides aitab parandada klientide usaldust, et nende andmeid töödeldakse eeskujulikult – andmeid kasutatakse ainult selleks sobival eesmärgil ning nende õiglasel eesmärgil mittekasutamisel rakendatakse sanktsioone (Chorpash, 2020, p. 243). Määruse olemasolu paneb ettevõtjaid rohkem üle hindama oma küberturvalisuse poliitikat ning praktikat, sest andmekaitsealaste

rikkumiste korral on trahvid väga suured. Kui klient annab ettevõtjale oma andmed, siis tekib ka põhjendatud lootus, et tarbija andmeid kasutatakse eesmärgipäraselt mitte omatarbeks. 39% tarbijaid on nõus rohkem kulutama, kui nad on veendunud, et nende isiklikud andmed on ettevõtte poolt kaitstud ehk teisisõnu, hea andmekaitse olemasolu võib viia parema käibe ning müügituluni. (De Paepe, *et. al.*, 2018, pp. 5-6)

Tarbijad on nõus tegema koostööd ettevõtjatega, kes kaitsevad nende andmeid. Kui ettevõtte kaitseb oma andmeid edukalt, siis on 39% suurem tõenäosus, et kliendid ostavad antud e-poest kaupa. Samuti kulutavad nad ka 24% ostukorvi kohta rohkem. (De Paepe, *et. al.*, 2018, p. 6) Sellest võib teha järelduse, et mida rohkem panustab e-pood oma andmete turvalisuse hoiustamisele, seda rohkem on e-poel usaldavaid püsikliente, kes soovivad ka seda oma tutvusringkonnale. Klient julgeb jätta oma krediitkaardi andmeid ning aadressi e-poe kodulehele, mis teevad järgmise ostu kiiremaks ning seetõttu ka mugavamaks.

2020.-2021. aastal levis pandeemiana koroonaviirus ning Euroopa Liit võttis sellega seoses vastu avalduse 19.märtsil 2020, kas ja kuidas saab isikuandmeid töödelda koroonaviiruse ajal. Seal ilmneb, et andmeid võib töödelda, kui see on seaduslik. Töösuhte kontekstis peab tööandja tagama töötajate ohutuse. Koroonaviiruse vaates põhjendatakse andmetöötlust sellega, et see on vajalik rahva tervise avalikes huvides. Haigete inimeste asukohta võib jälgida ainult juhul, kui tegu on vajaliku, proportsionaalse või asjakohase meetmena ja peab olema kooskõlas põhiõiguste harta ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga. Tööandja tohib nõuda ainult sellist teavet, mis on lubatud siseriiklike seadustega. (European Data Protection Board, 2020)

Kokkuvõtvalt selgus, et andmekaitse kaitseb isikuandmete kaitse üldmääruse alusel kolme eri tüüpi andmeid, nendeks on tavalised, tundlikud ja eriliigilised andmed. Ettevõtja peab turvama enda hallatavaid andmeid maksimaalselt ning tegema selle üle pidevat kontrolli. Andmekaitse rakendamist kontrollib ettevõttes andmekaitse spetsialist ning Eesti Vabariigis Andmekaitse Inspeksioon.

1.2. Andmekaitsealased Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktid

Andmekaitse tugineb põhimõttele, et igal füüsilisel isikul on õigus privaatsusele. Peamiselt keskendutakse mitte andmetele, vaid sellele milliseid tegevusi andmetega tehakse pärast nende kätte saamist. Andmekaitse peab järgima seitset põhimõtet (vt käesolev töö lk 8) ning peab isikule andma võimaluse jääda anonüümseks.

Varasemalt oli Euroopa Liidu isikuandme kaitse üldmääruse asemel kasutusel Euroopa Liidu andmekaitse direktiiv (1995), kuigi see on veel asjakohane, siis lisati 2016. aastal sellele suuremaid sanktsioone kui varasemalt. 1995. aasta andmekaitse direktiivis kaitstud nimed, pildid, telefoninumbrid ning isiku identifitseerimisnumbrid (isikukoodid, pangakonto numbrid jpt). (Puljak, 2020, p. 6)

Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse loomise protsess algas 2009. aasta maikuus. 2012. aastal esitati algne kavand isikuandmete kaitse üldmäärusest Euroopa Liidu justiitsvolinikule Reding'ule ning selle üle käisid läbirääkimised 2013. aastani, mille jooksul tehti sadu erinevaid muudatusi. 2014. aasta märtsis kinnitati kavand enamushääletega (621 poolt, 10 vastu, 22 erapooletut). Isikuandmete kaitse üldmäärus kinnitati lõplikult 2016. aasta aprillis ja rakendati kaks aastat hiljem 2018. aasta maikuus. (Schünemann, Windwehr, 2020, p 9)

Selleks, et andmeid kaitsta, peab olema selge, millised on andmekaitsealase õigussuhte kohustuslikud komponendid ning peab olema täidetud neli tingimust (Männiko, 2013, lk 42):

1. Peab olema andmesubjekt ehk isik, kelle andmeid töödeldakse.
2. Andmesubjektil peavad olema andmed ehk informatsioon, mis kirjeldab andmesubjekti.
3. Peab toimuma andmetöötlumine ehk iga isikuandmega tehtav toiming või toimingute kogum.
4. Töödeldavad andmed peavad olema sellised, millega on andmesubjekt tuvastatud või tuvastatav.

Andmete töötlemiseks on vajalikud õiguslikud alused, mille järgi võib teha erinevaid toiminguid. Õiguslik alus on oluline, et teguviis oleks seaduslik ning kaitseks kõikide osapoolte huve. Tavaliste isikuandmete töötlemise õiguslikeks alusteks on (Andmekaitse Inspeksioon, 2019a; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, 2016, art 6 ja 9):

1. Nõusolek – isik peab andma loa oma andmete töötlemiseks.
2. Lepingu täitmine – andmeid võib töödelda üksnes lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate tingimuste täitmiseks.
3. Seadusjärgse kohustuse täitmine – isikuandmete töötlemine on vajalik juhul, kui vastutav töötaja peab oma kohustusi täitma.

4. Eluliste huvide kaitsmine – andmeid töödeldakse enda või mõne muu isiku füüsiliste huvide kaitsmiseks.
5. Avalikes huvides oleva ülesande täitmine – andmeid töödeldakse avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks.
6. Õigustatud huvi – juhul, kui juhtum kaalub üle vastutava töötaja või kolmanda isiku huvi ning tema põhiõigused ja -vabadused. Igat juhtumit peab eraldi vaatlema.

Eriiigilisi andmete töötlemiseks on ametiasutustel vaja kinnitust, et tema andmeid kasutatakse eesmärgipäraselt ning minimaalsuse põhimõtet järgides. Eriiigilised andmed võimaldavad isiku kiiremini ära tunda, kuna tegu on väga spetsiifiliste isikut kirjeldavate andmetega, mis võivad olla ainulaadsed. Eriiigiliste andmete töötlemise õiguslikeks alusteks on (Andmekaitse Inspektsioon, 2019a; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, 2016, art 6):

1. Nõusolek – isik on andnud loa oma andmete töötlemiseks.
2. Seadus või mõni muu siseriiklik õigusakt – isikuandmeid töödeldakse seaduse/õigusakti alusel.
3. Eluliste huvide kaitsmine – enda või teise füüsilise isiku kaitsmiseks, kui isikul pole võimalik enda eest nõusolekut andma.
4. Õigusnõude koostamine, esitamine või kaitsmine – kohtud kasutavad oma õigusnõudva funktsiooni täitmiseks.
5. Avalikes huvides töötlemine – siseriikliku õiguse alusel, andmete töötlemine ei tohi kahjustada inimese õigusi.
6. Õiguspärase tegevuse raames – isikuandmete töötlemine (nt filosoofiliste, religioosete või ametiühinguliste sihtasutuste, ühenduste ja MTÜde liikmelisusega seotud andmed) ainult õiguspärase tegevuse raames.

Lõimitud ja vaikimisi andmekaitse on termin, mis ühendab andmetöötlust esimesest andmepäringust viimase toiminguni. See tähendab, et seda hõlmavad kõik protsessid ja toimingud on kaitstud ja kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega. Selleks, et andmeid küsida, peab tegema kaalutletud otsuse, milliseid andmeid küsida, et need tagaks maksimaalse isikupuutumatus (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, 2016, art 25).

Vaikimisi andmekaitse on andmekaitse üks väljunditest, mille eesmärk on kaitsta minimaalsuse ja maksimaalsuse põhimõtet. Ettevõtja küsib nii vähe kui võimalik, kuid annab tarbijale valikuvõimaluse lisainfot anda (Andmekaitse Inspektsioon, 2020).

Lõimitud andmekaitset kirjeldavad järgmised põhimõtted (Andmekaitse Inspektsioon, 2019b, lk 11):

1. Enneta, mitte ära tegele tagajärgedega - alati tuleb ette näha võimalikke ohte ning andmelekked.
2. Andmekaitse peab olema korrapärane ja süsteemne – infosüsteemid peavad olema ülesehitatud lähtuvalt andmekaitsealastest põhimõtetest (vt käesolev töö lk 8) lähtudes.
3. Andmekaitse olgu algusest lõpuni turvaline – tuleb rakendada andmete kaitsmiseks asjakohaseid kaitsemeetodeid.
4. Andmetöötlus olgu läbipaistev ja vastutustundlik - kaasatud isikud ning koostööpartnerid peavad teadma, mis on andmetöötuse eesmärk ning enda õigusi oma andmete töötuse suhtes.

Kui andmete töötlemisel tekib ebakõlasid, siis saab ettevõtja võtta kasutusse lisaturvameetmeid. Selleks võib olla kaheastmeline kasutaja tuvastamise lahendus, kus on vaja lisaks salasõnale ka muud isikutuvastamise vahendit. Isikuandmete edastamisel tuleb kasutada erinevaid turvalahendusi (nt transpordikihi turbeprotokoll, virtuaalne privaatvõrk. Ettevõttesisesel suhtlusel kasutada turvatud sõnumisaatmist (nn *end-to-end protection*). Kõikidele dokumentidele lisada võimaluse korral digitaalne ajatempel, mis võimaldab juhtumi aega kindlaks määrata. Isikuandmete pseudonüümimine või krüptimine, raskendab andmete lekke korral isiku tuvastamist. Kui isikuandmete anonüümseks muutmine ehk andmetöötuse põhieesmärk on saavutatud võib kogutud andmestikku kasutatada lisaeesmärgina nt. statistikaks või teadusuuringuiks. Ilma isikuandmeteta pole võimalik teostada tervishoiuteenust, finantsteenust, sideteenust, kindlustusteenust. (Andmekaitse Inspektsioon, 2018b, lk 12)

Ulatusliku andmetöötust saab määrata erinevate andmete põhjal – nendeks võib olla andmetöötuses osalenud inimeste arv, töödeldavate isikuandmete maht, isikuandmete töötlemise kestvusest ja isikuandmete geograafilisest ulatusest.

Andmekaitse Inspektsioon nõuab andmelekete puhul suuremat selgitust, kui on täidetud andmelekke puhul järgmised nõuded (Andmekaitse Inspektsioon, 2019b, lk 17):

1. Eriliiki andmete või süüteoandmete lekke puhul üle 5000 mõjutava isiku.
2. Suurt ohtu põhjustavate andmete lekke puhul üle 10 000 mõjutatava isiku (nt. identiteedivargus, oht varale, inimese asukoha jälitamine jne).
3. Ülejäänud andmete lekke puhul üle 50 000 mõjutatava isiku.

Kokkuvõtvalt reguleerib andmekaitse rakendamist eri riikides Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus, millest iga Euroopa Liidu liikmesriik on teinud oma riigile vastava seaduse. Andmekaitset saab rakendada juhul, kui on täidetud neli komponenti: isik, andmed, toiming ning tuvastatav isik. Andmekaitse peab lähtuma õiguslikest alustest, mis annavad aluse andmeid töödelda. Vaikimisi ja lõimitud andmekaitse põhimõte on, et töödeldakse andmeid nii vähe kui võimalik, kuid isikule pakutakse valik jagada lisaandmeid.

1.3. E-poe olemus

E-kaubandus on tänapäeval üks mugavamaid kaubandusvorme nii füüsilisele kui ka juriidilisele isikule. Esimesed e-kaubandusettevõtted hakkasid tööle interneti loomise ajal 1961. aastal. E-kaubandus ehk elektronkaubandus on kauba või teenuse müügiks pakkumine ning viimase müümine ilma isikute füüsilise kohalolekuta. Kauba müümisel on müüjal kohustus avaldada kaupleja üld- ja kontaktandmed ning vastav hind. E-kaubanduse tegevuskoht on veebileheaadress. (Siimon, 2014, lk 14) Peamiselt ostetakse e-poodidest EMOR ja DPD 2019. aasta uuringu kohaselt riideid, jalanõusid, raamatuid, ilutooteid (Eesti e-kaubanduse liit, 2021a).

E-kaubandus tähendab, et kaup või teenus on tellitud internetist, kuid müügitehing või kohaletoimetamine ei pea olema elektroone (Riigikantselei, 2013, lk 7). E-poes ostlemine on mugav ja turvaline, sest tarbija saab tellida toote omale sobivasse kohta või leppida kokku teenusepakkujaga, millist teenust ta soovib. Samuti puudub nii ostja kui ka müüja vahel füüsiline kontakt. E-poodide turuosakaal on pidevas kasvutrendis, eriti 2020. aastal, mil koroonapandeemia on maailma ostukultuuri laostanud, kuna pole võimalik kohapeale asjadega tutvuma minna (Pärli, 2020). Kliendid kasutavad e-poode mitmetel põhjustel, nendeks on transpordikulude vähenemine ja odavam hind. Tehingut saab sooritada kodus ning kauba teekonda on võimalik jälgida. Võrreldes tavapoe pidamisega on e-poe pidamine odav, kuna kaovad kulud lisatööjõule ja poodide müügipindadele.

Eesti e-kaubanduse liit on ühendus, mis loodi 2008. aastal, et liita Eesti e-poode. Eesti e-kaubanduse liidu andmeil oli 2020. aasta Eesti e-kaubanduse aastakäive 1,43 miljardit eurot ning kasvanud see on kasvanud igaaastaselt 24-26%. (Eesti e-kaubanduse liit, 2021a)

Eestis on olemas umbes 5000 e-poe domeeni, millest aktiivsed on 1500-2000, kuid ainult 120 kannab turvalise ostukoha märki. Turvalise ostukoha märk on Eesti e-kaubanduse liidu poolt väljaantav kaubamärk, millega tunnustatakse e-poode, kes on usaldusväärsed ja e-kaubanduse liidu määratud tingimused läbinud. (Eesti e-kaubanduse liit, 2021) Tarbijakaitse, Tehnilise Järelevalve Ameti ning Eesti e-kaubanduse liidu uuringute alusel ei vasta 50% Eesti e-poodidest 100% kõikidele seadusest tulenevatele tarbijaõigustele (Eesti e-kaubanduse liit, 2021).

Internetis osutav teenus on e-teenus, kui ta järgib nõudeid (Männiko, 2013, lk 133):

1. Teenuse pakkuja ja teenuse saaja on teenuse osutamise ajal eri kohtades.
2. Teenuse pakkuja osutab teenust majandus- ja kutsetegevus raames (ei kasuta isiklikuks otstarbeks).
3. Teenuse osutamiseks kasutatakse elektroonilisi andmetöötlusviise.
4. Teenust osutatakse saaja soovil.

E-teenus on Männiku (2013, lk 137) väitel loetelu järgnevast: e-kaubandus, e-side teenuse pakkumine, suhtlusvõrgustiku teenus, arvamusalalduse teenus (kommentaari võimalusega ajakirjandus), veebilehitseja teenused, otsingumootoriteenused, *online*-meelelahutusteenused.

E-kaubandus pakub ettevõtjale mitmeid lahendusi oma müügi parendamiseks. Näiteks on e-kaupmehel võimalus õigete sätete kasutamisel analüüsida andmeid ning kasutada neid vastavalt oma vajadustele. Samuti saavad ettevõtjad analüüsida oma klientide varasemat ostuajalugu, populaarsemaid tooteid, vanusegruppi (Siimon, 2014, lk 17). E-poes ostlemisel jagab klient paratamatult rohkem andmeid, sest ilma andmeid jagamata pole enamasti võimalik kaupa tellida. Poest kohapealt ostes on kaupa võimalik osta sularahas andmeid jagamata, vähendades andmetega enda tuvastamise riski. E-poe veebilehe süsteemid on aga tavaliselt kujundatud nii, et kaupmees saab jälgida igat klikki, mida tarbija teeb. Selleks peab tarbija andma teadliku loa, et ta on nõus sellise käitumisega.

Klient saab otsida ettevõtet internetis otsingumootoriga. Otsingumootor on abivahend, mis aitab kasutajal teavet leida. Otsingumootorid salvestavad kasutajate kohta andmeid, et muuta teenuse tarvitamine rohkem isikupõhiliseks. Salvestatakse logifailid, tähtsamaid

isikuandmed, mida teenuse osutajad töötlevad. Logifaile saab jagada mitmesse kategooriasse. Nendeks võivad olla päringulogid (otsingupäringu sisu, kuupäev, kellaaeg, IP aadress, küpsised iga kliki kohta). Otsinguteenuse osutaja võib salvestada IP-aadresse, millega saab klienti jälgida ja omavahel seostada. Lisaks saab IP aadressi kasutada kui asukohta näitava teabena. (Siimon, 2014, lk 17)

Veebiküpsised on kasutaja, operatsioonisüsteemi ja veebilehitsejate kohta sisalduv teave, mis aitab kasutajat täpsemalt tuvastada. Näiteks, kui arvutil on mitu kasutajat, siis on igal kasutajal üks küpsis, mistõttu identifitseerib kasutaja personaalselt. Kui küpsiseid ei kustutata, siis võimaldavad küpsised kasutajat jälgida. Välkküpsised on otsingumootori poolt paigaldatud andmete salvestamise programm, mida ei saa kustutada nii nagu tavalisi küpsiseid. (Männiko, 2013, lk 112-115)

Hinnastamisalgoritmid ja küpsised aitavad klientidel mõista, millist hinda klient on võimeline maksma. Kui klient on varasemalt sisse loginud oma kontoga, siis on ta enamasti sisestanud oma aadressi, krediitkaarditüübi ja lisaks muud elujärke näitavad andmeid. See võib anda ettevõtjale võimaluse tuvastada kliendi elujärg ja soovitada talle kallimaid ning kõrgema hinnaga tooteid. Selleks, et seda teha, peab olema ettevõtja kindel ostja elujärjes. Ettevõtja tuvastab need andmed veebiküpsiseid kasutades. Nii saab aga ettevõtja diskrimineerida oma kliente lojaalsusprogrammidega, tehes oma varasematele ostjatele, kes on andnud nõusoleku andmete töötlemiseks, suuremaid soodustusi. Andmete töötlemise lubamine kliendiprogrammidena on hea abivahend oma klientide profileerimiseks. Isikuandmete kaitse üldmääruse järgi on andmete töötlemine ja hindade vähendamine-suurendamine lubatud, kui ettevõtja teeb seda õiglaselt, õiguspäraselt ja läbipaistvalt. E-poel peab olema nähtaval kohal selgitus, kuidas ta kasutab personaalset hinnastamist. Klientidel peab olema valik, mitte lubada endale personaliseeritud hinnakirja ning võimaluse korral peab ta saama kustutada oma küpsised. (Borgesius, Poort, 2017, p. 347) Paraku on enamik e-poodide jätnud andmete töötlemise otsuse võimaluse olematuks - kas klient lubab oma andmeid töödelda või ostu ei saa sooritada.

Kuigi mõningates poodides on võimalik osta kaupa ennast veebipoe kasutajaks registreerimata, siis tihti peab isik e-poest kaupa ostes end kasutajaks/kliendiks registreerima. Kliendiks registreerides sisestatakse enamikul juhtudel järgnevad andmed: täisnimi, emaili aadress, telefoninumber, aadress, kaardiandmed. Tehes tehingu ning neid korrates saab ettevõtja endale andmeid inimgruppide tarbimisharjumuste kohta – ettevõtja

saab andmeid analüüsides parandada oma pakutavat tarbijakogemust. Samas saab kasutada neid andmeid ka pahatahtlikul eesmärgil, näiteks varastades kasutaja- või kaardiandmeid. Kui isik ostab suuremas koguses ja tihti kaupa, siis on võimalik teha järeldus, et kliendil on raha ja vara. Kliendinimekirju müüakse tumeveebis, mida ostetakse erinevate eesmärkide täitmiseks. E-pood võib Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse raames küsida ainult neid andmeid, mida ettevõtjal on vajalik teada. Lisaandmeid ei tohi kliendilt kohustuslikult küsida, kuna andmeid võib töödelda ainult eesmärgipäraselt. (Laudise, 2008, pp. 26-27)

Tundlikute andmete töötlemisel tuleb järgida kümmet punkti, milleks on (Laudise, 2008, pp. 26-33):

1. Kõik ettevõtjad, kes töötlevad tundlikuid andmeid, peavad olema teadlikud, et nad on andmetöötajad ning neil on informatsioon inimeste tundlike andmete kohta.
2. Ettevõtjal on kohustus kaitsta kogutud andmeid ning nende lekkimisel teavitama koheselt Andmekaitse Inspeksiooni ning vajadusel muid organisatsioone.
3. Ettevõtja peab olema teadlik, kus ja millised andmeid hoiustatakse ning kellel on andmetele ligipääs.
4. Andmeid ei tohi töödelda, kui neid ei suudeta kaitsta.
5. Andmetöötluse probleemidega tuleb tegeleda viivitamatult.
6. Ettevõtjal peab olema koostatud plaan, mida kasutatakse andmelekke puhul.
7. Ettevõtja arvutisüsteemid peavad märkama andmetöötluse kõrvalekaldeid ning vajadusel sellest teavitama.
8. Andmete lekkimisel tuleb säilitada võimalikult palju kasulikku ja relevantset informatsiooni.
9. Kui on võimalus kliente hoida, siis seda teha.
10. Ettevõtja peab olukorda ennetama, kuid olema pidevalt valmis olukorraks, millal andmed lekivad.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et e-pood on kaubandusvorm, kus ei pea nii ostja kui ka müüja kohtuma ning võimaldab kliendil mugavalt, kasutajasõbralikult kaupa osta. Klientide tegevust jälgivad kodulehtedel nii küpsised kui välkküpsised, mis annavad ettevõtjale võimaluse jälgida oma potentsiaalseid kliente ning teha sellest e-poe toimimise jaoks sobivaid järeldusi.

2. ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI JUHENDMATERJALIDE RAKENDAMINE

2.1. Uuringu meetodika

Lõputöös kasutatakse nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimustöö tüüpilised meetodid on intervjuud ja vaatlused, aga ka juhtumiuuringud, dokumentide analüüsid. Kvantitatiivne uurimustöö annab käsitlusi inimeste arvamustest ning annab võimaluse seda mõista. (Õunapuu, 2014) Andmekogumise meetodina käsitletakse käesolevas lõputöös ankeetküsitlust, osalusvaatlust ning dokumendianalüüsi. Autor selgitab küsitlusega välja e-kaupmeeste andmekaitsealaseid teadmised. Lisaks teostab Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ ja „Isikuandmete töötaja üldjuhendi“ põhjal dokumendianalüüsi ning viib läbi selle alusel veebipoodides osalusvaatluse, et teada saada, kuidas e-poed andmekaitse üldpõhimõtteid tegelikkuses rakendavad.

Dokumendianalüüsiks nimetatakse kirjeldavat- kategooriate-, uurimusliku- või võrdlevat analüüsi ning see võimaldab paremini mõista dokumentide sisu ja uuringu eesmärki (Sarantakos, 2005, pp. 294-295). Dokumendianalüüs teostatakse kümne kategooria ja 17ne koodi alusel (vt tabel 1 alapeatükis 2.2), et mõista Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjalide „Turvaline e-pood“ ja „Isikuandmete töötaja üldjuhendi“ sisu ja olemust.

Ankeetküsitluse tähendus kvantitatiivses uurimustöös on andmete kogumine küsimustikuga, mis koosnevad suletud kui ka valikvastustega küsimustest. Kvalitatiivses uurimustöös tehakse küsimustik avatud küsimustega ehk vastust võib anda vabas vormis, endale sobival kujul. (Õunapuu, 2014) Kuna tegu on kombineeritud uurimusmetoodikatest tööga, siis rakendatakse mõlemaid ankeetküsitluse meetodeid.

E-kaupmeeste andmekaitsealaste taustteadmiste välja selgitamiseks koostas autor ankeetküsitluse. Küsimustiku eesmärgiks oli teada saada, kas e-kaupmehed on teadlikud andmekaitsealastest nõuetest ning on tutvunud Andmekaitse Inspektsiooni koostatud juhendmaterjalidega. Ankeetküsitluse valimisse oli valitud Eesti e-kaubanduse liidu kõik liikmed. Küsimustik saadeti välja 08.03.2021 315-le liidu liikmele (vt lisa 1). Autor leidis, et see on mõistlik, kuna sel juhul hõlmab küsimustik kogu Eestit ning annab võimalikult suure valimi. Küsimustiku saatmine Eesti e-kaubanduse liidu liikmetele oli autori arvates

õigustatud ja asjakohane, sest 2019. aastal toimus Eesti suurim andmeleke e-poes. Kontoritarvete müüja Charlot OÜ e-poes lekkisid pea 14 000 kliendi andmed (Pärgmaa, 2019). E-poed hoiustavad kliendi andmeid, mistõttu oleks relevantne küsitleda ettevõtjaid, kes töötlevad internetis ostlevate klientide andmeid.

Autor kasutas küsitluse koostamisel standartiseeritud küsimustikku ehk kõigil küsitlevatelt uuriti vastuseid samadele küsimustele. Küsimustikus uuris autor ettevõtjatelt nende teadmisi andmekaitse ning Andmekaitse Inspektsiooni e-poodide andmekaitsealase juhendi kohta. Küsitluse edastamiseks kasutati *Google Forms* keskkonda (vt lisa 2) ning küsimustik oli anonüümne. Küsimused moodustati teoreetiliste allikate, taustainfo ja autori huvidest lähtudes. Autor sai 315st väljasaadetud ankeedist tagasi 48 ankeeti (15,2% kogu valimist). Ettevõtjate nimekirja sai autor Eesti e-kaubanduse liidu kodulehelt, kus oli toodud kõikide liikmete e-poed ja nende kontaktandmed (Eesti e-kaubanduse liit, 2021b).

Osalusvaatlus võimaldab uuringut järgida igast uurimisprotsessi aspektist. Sellest tulenevalt võib uurimisprotsess anda relevantsema ning teadlikuma uurimustulemuse ning võimaluse järgida, kuidas tegelikkuses tööd tehakse ilma sellesse sekkumata. Tulemus võib anda alternatiivseid tõdesid ning annab võimaluse leida efektiivsemaid viise, et aru saada komplekssetest situatsioonidest ja tõdedest. (Clark, *et.al.*, 2009, pp. 346-347) Autor leiab, et tegu on kõige efektiivsema viisiga teada saada, kas ja kuidas e-poed andmekaitset rakendavad.

Osalusvaatluse valimisse sattus juhusliku süstemaatilise valiku alusel Eesti e-kaubanduse liidu 55 e-poodi. Autor jälgis ainsa nõudena, et e-poed tegutseksid erinevates valdkondades. Autor koostas hindamiskaala vastavalt Andmekaitse Inspektsiooni „Turvaline e-pood“ juhendile (vt käesoleva töö lisa 3) ja teostas osalusvaatluse hindamiskaala alusel. Osalusvaatlus toimus perioodil 15.03-21.03.2021 55 Eesti e-kaubanduse liidu liikmete e-poodides, orienteeruvalt läks ühes e-poes juhendmaterjali punktide kontrollimiseks aega 10 minutit, kokku kulus andmete hindamiskaalasse sisestamiseks aega umbkaudu 9 tundi. Osalusvaatlusest järelduvalt teeb autor teise peatüki lõpus ettepanekuid Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ täiendamiseks ning annab lisasoovitusi e-kaupmeestele paremaks andmete töötlemiseks.

2.2. E-poodides juhendmaterjali rakendamine

Andmekaitse Inspektsioon on koostanud 2014. aastal ning täiendanud 2017. aastal juhendmaterjali „Turvaline e-pood“, mis suunab e-poode oma veebileheküljel andmekaitse

üldpõhimõtteid rakendama. Kõik andmetöötleva üldjuhised on välja toodud Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjalis „Isikuandmete töötleva üldjuhend“, mis on kinnitatud 2018. aastal ja muudetud 2019. aastal. „Turvaline e-pood“ juhendmaterjal koosneb kaheksast punktist ning selle eesmärk on anda soovitusi eelkõige e-poele, et teha tarbijaga seotud turvalisi isikuandmete töötlemise toiminguid. „Isikuandmete töötleva üldjuhend“ kirjeldab 11 tingimust, mida kõik isikuandmete töötlevad peavad rakendama (Andmekaitse Inspektsioon, 2019b). Samad tingimused on välja toodud ka isikuandmete kaitse seaduses. Dokumendianalüüs, milles selgitatakse „Isikuandmete töötleva üldjuhendi“ ja „Turvaline e-pood“ juhendmaterjale, on tehtud eristades juhendmaterjalide põhimõtteid kategooriate ja koodide kaupa (vt tabel 1).

Tabel 1. Kategoriseeritud ja kodeeritud põhimõtted juhendmaterjalide „Turvaline e-pood“ ja „Isikuandmete töötleva üldjuhend“ alusel (autori koostatud)

Kategooria	Kood
Kategooria 1: Isikuandmete töötlemise põhimõtted	Kood 1 Rakendab kõiki andmetöötleva põhimõtteid Kood 2 Tarbija registreerimine
Kategooria 2: Turvaline isikuandmete töötlemine	Kood 3 Turvameetmeid Kood 4 Turvameetmed ja minimaalsed andmed
Kategooria 3: Andmekaitse spetsialist	Kood 5 Andmeid edastab ainult volitatud isik
Kategooria 4: Andmekaitsetingimuste avaldamine	Kood 6 Andmetöötleva eesmärk kirjalikult Kood 7 Isikuandmete töötlemise ülevaade
Kategooria 5: Lõimitud ja vaikimisi andmekaitse rakendamine	Kood 8 Lisavõimalus andmeid jagada Kood 9 Kohustuslikud andmed
Kategooria 6: Rikkumistead	Kood 10 Andmekaitse Inspektsiooni teavitamine vajadusel
Kategooria 7: Mõjuhindang	Kood 11 Mõjuhindangu tegemine
Kategooria 8: Eelnev konsulteerimine Andmekaitse Inspektsiooniga	Kood 12 rakendab Kood 13 ei rakenda
Kategooria 9: Isikuandmete ülekandmine	Kood 14 ei kanta Kood 15 kantakse
Kategooria 10: Kolmandatesse riikidesse edastamise nõuded	Kood 16 Luba olemas Kood 17 Luba puudub

Esimeseks ning ka peamiseks tingimuseks, mida kõik andmetöötlevad peavad rakendama, on isikuandmete töötlemise põhimõtete (kategooria 1): õiglaslikkuse ja seaduslikkuse,

eesmärgikohasuse, minimaalsuse, kasutuse piiramise, andmete kvaliteedi, turvalisuse ja andmesubjekti osaluse põhimõtte järgimine (vt käesolev töö lk 8) (kood 1). Teiseks peab andmetöötleva järgima meetmeid, mis tagavad andmete turvalisuse (kategooria 2) nii tehniliselt kui korralduslikult (kood 3). Andmetöötleva peab määrama andmekaitse spetsialisti, kui ta on avaliku sektori asutus või organ, sh avalikke ülesandeid täitev eraõiguslik isik või juhul, kui äriühingu põhitegevuseks on inimeste ulatuslik korrapärane ja süstemaatiline jälgimine. Spetsialisti kontaktandmed (kategooria 3) peavad olema leitavad nii kodulehel kui äriregistris (kood 5). Andmetöötlevad peavad välja tooma, kuidas andmeid töödeldakse, millised on andmekaitsetingimused (kategooria 4) ning andma vastutava töötaja kaudu teada informatsiooni andmete töötlemise kohta (kood 6). E-kaupmees peab võimaldama kliendil järgida lõimitud ja vaikimisi andmekaitset (kategooria 5) ehk tehingu tegemiseks peavad vaikevalikud (algseadistused) olema kõige privaatsussõbralikumad, kuid kasutajale võib anda lisavõimalusi andmete lisamiseks (kood 8). Isikuandmete vastutav töötleva (peab koostama isikuandmete töötlemisülevaade, mille kohta tuleb võimaldada esitada taasesitatav nõusolek ning see nõue kehtib kõigi andmetöötlevate kohta (kood 7) (v.a organisatsioon, kellel pole töötajaid ega füüsilisest isikust kliente).

„Isikuandmete töötleva üldjuhend“ kohustab vastutavat töötajat dokumenteerima kõiki isikuandmetega seotud rikkumisi, sh asjaolud, mõju ja parandusmeetmed ning teavitama rikkumiste korral Andmekaitse Inspeksiooni (kategooria 6) ja vajadusel meediat (kood 10). Kui riski ei suudeta vältida, siis ei tohi andmeid töödelda. Vastutav töötleva peab koostama mõjuhinnangu (kategooria 7) enne andmetöötleva alustamist ning kaardistama oma ettevõtte andmetöötleva riski (kood 11). Vajadusel peab ettevõtja enne konsulteerima Andmekaitse Inspeksiooniga (kategooria 8), kui mõjuhinnangul saadud kõrge risk ei vähene andmekaitse meetmete rakendamisel (kood 12). Ettevõtja teab, et inimene võib nõuda teda puudutavate andmete ülekandmist (kategooria 9) vajadusel teise turvalisse kohta (kood 15). Isikuandmeid ei kanta üle, kui klient selleks soovi ei avalda (kood 14). (Andmekaitse Inspeksioon, 2019b, lk 9-11) Kui aga andmeid edastatakse väljapoole Euroopa majanduspiirkonda (kategooria 10), siis tuleb jälgida, kas tegemist on piisava või mittepiisava andmekaitsetasemega riigiga (kood 16 ja 17). Piisava andmekaitsetasemega riigid on määratud Euroopa Komisjoni poolt. (Euroopa Komisjon, 2021) Vigase andmetöötleva eest isikuandmete töötleva juhendmaterjal ei hoiata, mistõttu on ka tagajärjed teadmata (kood 17).

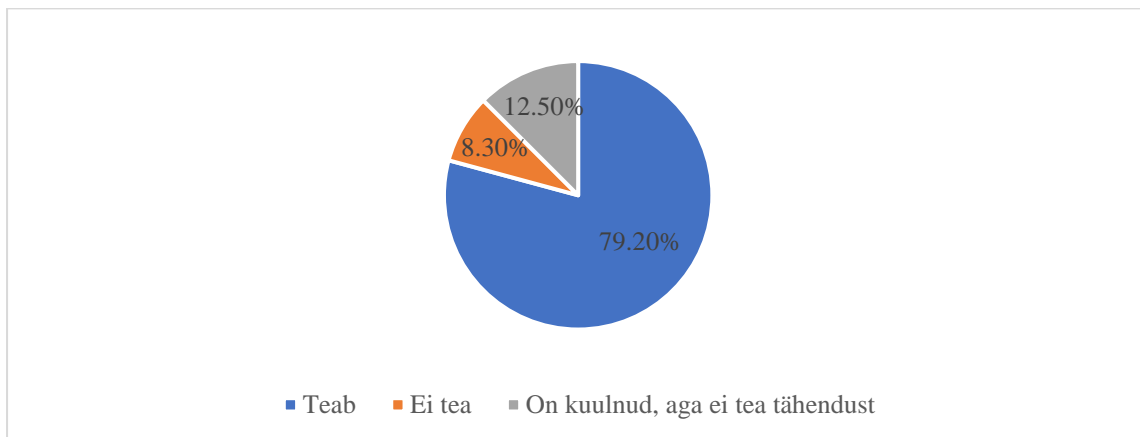
Juhendmaterjalis „Turvaline e-pood“ annab Andmekaitse Inspeksioon e-kaupmehele teada, et kõik tarbija tema kogutud tarbija kontaktandmed sh kasutajanimi, salasõna, e-posti aadress, postiaadress on isikuandmed ning andmeid koondab registreeritud kasutaja, (kategooria 1) mistõttu on tuleb registreeritud tarbijat kaitsta (kood 2). E-poodidele on ülimalt oluline järgida turvalisuse põhimõtet, mille jaoks on vajalik parandada turvameetmeid mittevajaliku andmetöötluse eest. Kasulik on koguda ka võimalikult vähe andmeid, sest siis on ka vähem andmeid mida kaitsta (kood 4). Selle lahenduseks on juhendmaterjalis pakud loodavale kasutajale salasõna, mis aitab isikuandmeid kaitsta. Eriti soovib Andmekaitse Inspeksioon enesetuvastust Smart-ID, Mobiil-ID või ID-kaardiga, mis tagab suurima turvalisuse. E-kaupmees peab järgima minimaalsuse põhimõtet, mille eesmärgiks on oluline koguda andmeid ainult vajaliku eesmärgi täitmiseks ning kohustuslikud andmed peaksid olema tõepoolest vajalikud (kood 9) Näiteks, kui pakk tellitakse pakiautomaati, siis ei ole ettevõtjal vaja koguda andmeid aadressi kohta.

Juhendmaterjal „Turvaline e-pood“ nõustab e-kaupmeest vormistama lepingutingimused, kus müüja teavitab klienti, milliseid andmetöötlustoiminguid tehakse (kood 7). Lepingus peab olema kirjas, kellele ja milliseid võidakse andmeid edastada, mis on ettevõtja andmetöötluse eesmärk ning kellele võidakse andmeid edastada. Vältida tuleb lahendust, kus lepingutingimused on küll e-poe vörgulehel kirjas, kuid tarbijal on võimalik e-poes oste sooritada tõendamist võimaldavat nõustumust andmata. Otseturundusteadandeid võib saata ainult kliendi nõusolekul ning kirjalikku taasesitamist võimalikus vormis. Kliendi infot võib edasi saata ainult krüpteeritud kujul ning kliendi loal (kood 13). Juhendmaterjal ei juhenda andmetöötlejat juhul, kui andmed edastatakse kolmandatesse riikidesse (kood 16). Samuti ei soovita juhendmaterjal eelnevat konsulteerimist Andmekaitse Inspeksiooniga, mistõttu tuleb igal e-kaupmehel oma andmete töötlemise eest vastutada (kood 12). (Andmekaitse Inspeksioon, 2017, lk 3-8) Andmekaitse Inspeksioon teavitab, et tingimuste mittetäitmisel on e-poe suhtes võimalus algatada järelevalvetegevust, mis võimaldab e-poodi trahvida sunnirahaga ning väärteokoosseisu tuvastamisel ka väärteomenetlusega (kood 17). Karistusseadustiku §157 järgi trahv füüsilisele isikule isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise eest on kuni 300 trahviühikut. Juriidilise isiku trahvisumma kuni 32 000 eurot (kood 17). (Karistusseadustik, 2021)

Lähtuvalt dokumendianalüüsist viidi läbi küsitlus (vt lisa 2). Küsimustiku esimesed küsimused olid moodustatud jah/ei küsimustena ning lisatud mõned avatud küsimused (vt lisa 2). Autor sai 315nest väljasaadetud ankeedist tagasi 48 ankeeti (15,2% kogu valimist).

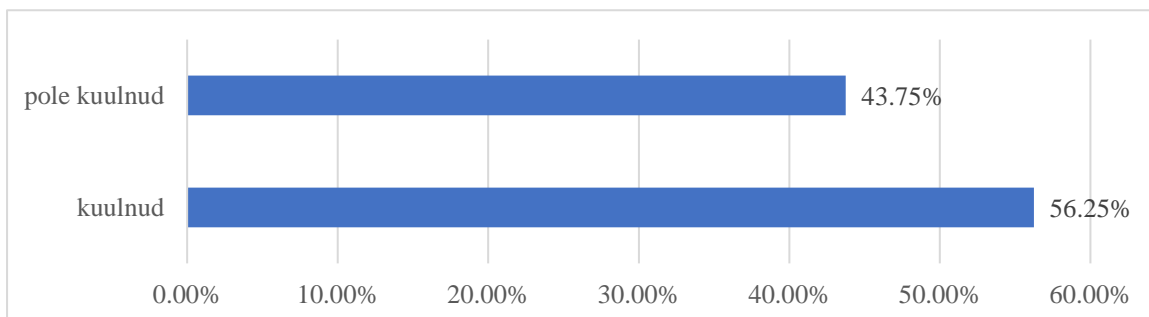
Ettevõtjate nimekirja sai autor Eesti e-kaubanduse liidu kodulehelt, kus oli toodud kõikide liikmete e-pood ja nende kontaktandmed (Eesti e-kaubanduse liit, 2021b).

Esimese küsimusena uuris autor, kas e-kaupmehed teavad, mis on andmekaitse. 79,2% e-poodidest teavad, mida tähendab andmekaitse. 8,3% ei tea, mis on andmekaitse. 12,5% vastanutest on varasemalt definitsiooni kuulnud, kuid ei tunne selle sisu täpsemalt.

Joonis 1. E-kaupmeeste teadlikkus andmekaitsest (autori koostatud küsimustiku alusel)

Teise, avatud küsimusena sai autor teada, kuidas, st. millisel moel rakendavad e-pood isikuandmete kaitse seadust. Tegu oli avatud küsimusena, millest autor tegi ülistava kokkuvõtte. Vastused jagunesid peamiselt neljaks. Kõige populaarsem vastus oli, et andmeid kaitstakse peamiselt seaduse punkte järgides ning selle järgi tegutsedes. Ülejäänud vastused olid selgitatud spetsiifilisemalt – kaitstakse oma servereid, kus andmeid hoitakse. E-kaupmehed on lisanud enda kodulehele andmete töötlemisega seonduva lehe ning küsitakse ainult vajalikku informatsiooni. 3 vastajat olid lisanud oma vastuseks, et nemad ei rakendagi isikuandmete kaitse üldpõhimõtteid oma veebipoes. (vt joonis 1)

Joonis 2. E-kaupmeeste teadlikkus juhendmaterjalist „Turvaline e-pood“ (autori koostatud küsimustiku alusel)

Kolmanda küsimuse abil selgus tõsiasi, kas e-kaupmehed on varasemalt kuulnud Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjalist „Turvaline e-pood“. Selgus, et 56,25% küsitletutest polnud sellest kunagi kuulnud ja 43,75% oli kuulnud (vt joonis 2).

Neljanda küsimusena uuris autor, kas e-kaupmehed teavad, millised sanktsioonid rakenduvad isikuandmete kaitse seaduse punktide mitterakendamisel? 45,8% ettevõtjatest ei tea, millised sanktsioonid võivad järgneda seaduse mitterakendamisel ning 54,2% teavad, et sanktsioonid võivad andmete valesti töötlemisel järgneda.

Viies küsimus vastas küsimusele, kas ettevõtjad küsivad andmete töötlemisel kasutajatelt luba. Selgus, et 64,6% küsib luba, 25% küsib luba veebipoodi kasutaja tegemisel ning 10,4% ei küsi andmete töötlemiseks luba.

Kuuendana sai autor vastuse küsimusele, kas e-poeed jälgivad veebiküpsistega oma veebilehe külastajaid. Selgus, et 66,7% jälgivad oma veebilehe külastajaid ning 33,3% ei jälgi. Üks e-poe ettevõtja vastas kommentaarina, et nemad jälgivad veebiküpsiste asemel Google statistika võimalusi. Kõik vastajad, kes vastasid, et jälgivad oma veebilehe külastajaid, oli võimalus vastata lisaküsimusele. Selleks oli avatud küsimus, et teada saada, mida küsitletavad e-poeed täpsemalt veebiküpsistega jälgivad. Vastused jagunesid peamiselt kolmeks. Kõige rohkem uuritakse veebiküpsistega ostu teekonda algusest lõpuni. Teine populaarsem vastus oli ostukorvi jälgimine, kas ost tehakse lõpuni ning milliseid tooteid korvi lisatakse. Kolmandaks vastuseks oli klikkide arv ehk teadmine, mitme klikiga saab tehingu tehtud.

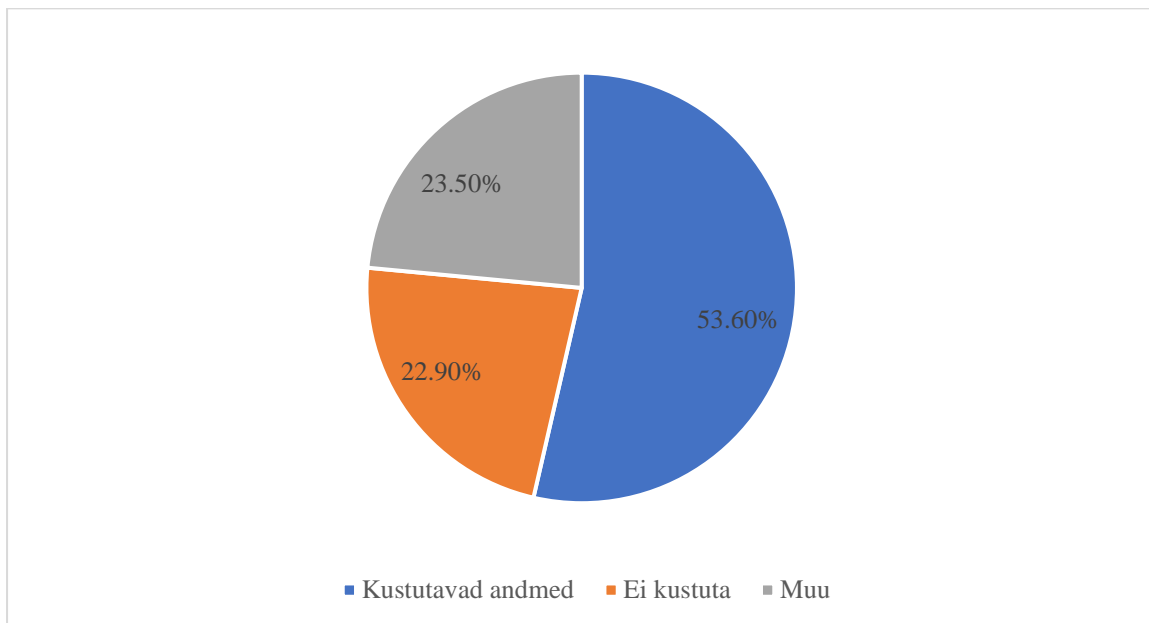
Seitsmendana uuris autor avatud küsimusena, kuidas e-poe ettevõtjad oma kogutud andmeid hoiavad? Vastused olid sarnased – turvaliselt tööarvutis erinevates serverites (nt. Magneto ja Google). Lisaks oli vastustena pakud ka oma privaatset veebivõrku ning fakt, et andmeid edastatakse krüpteeritult. Mõned e-poeed olid vastanud, et neil pole vajadust andmeid hoida, mistõttu pole ka andmete hoidmiseks programme.

Kaheksana uuris autor, kas küsitlevate e-poodidesse on võimalik siseneda *Facebooki* või *Google* kontoga? Küsitlevatest e-poodidest oli võimalik sisendada 25% vastanute e-poodi *Facebooki* või *Google* kontoga ning 75% vastajate e-poodi ei olnud võimalik. Antud küsimus oli küsitud, et teada saada, kas e-poeed on kursis, kuidas *Facebook* või *Google* andmeid töötlevad. Kuna tegu on kolmanda riikide veebilehekülgedega, siis neil ei ole

kohustust töödelda oma andmeid vastavalt Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärusele.

Järgmine küsimus, uuris selle teadmise olemasolu ka e-kaupmeestel. Kas olete teadlik, et *Facebook/Google* ei hoiusta oma andmeid Euroopa Liidus, mistõttu ei pea nad Euroopa Liidu isikuandmete kaitse määrust rakendama? 64,6% ei ole teadlik ning 35,4% olid teadlikud.

Kümnenda küsimusena uuris autor, kas e-kaupmehed kustutavad andmed peale eesmärgipärasest kasutamisest. Vastuseks, 53,6% kustutavad oma andmed, 22,9% ei kustuta. 23,5% vastasid muu, kuhu lisati vastuseks, et andmed kustutatakse mõne aja tagant. Küsitletavad lisasid, et andmete kustutamiseks pole olnud vajadust või andmed kustutakse ainult kliendi palvel (vt joonis 3).

Joonis 3. E-kaupmeeste andmete kustutamine pärast kasutamist (autori koostatud küsimustiku alusel)

Eelviimane küsimus oli teada saada, kas küsitletavate e-poele on lisatud isikuandmete töötlemise tingimused? Vastus oli konkreetne - 87,5% e-kaupmeest oli lisanud oma veebilehele andmete töötlemise tingimused, mis annavad kliendile teada, et lehel käib andmete töötlemine. 12,5% pole andmete tingimused lisatud.

Viimasena uuris autor, kas e-poed on klientidele saatnud uudiskirju ilma kliendilt luba küsimata? Selgus, et 62,5% ei ole kunagi saatnud, 27,1% on saatnud ning 10,4% vastasid, et paar korda on saatnud.

Siiski tuleb küsitlusse suhtuda kriitiliselt, kuna tegu on Eesti e-kaubanduse liidu liikmetega, kes on läbinud liidu liikmeks saamiseks vajalikud nõuded. Küsitlus annaks autori arvates parema ülevaate, kui uurida vastuseid kõigilt Eesti e-poodidelt.

Kokkuvõtlikult andis küsitlus teadmise, et e-poed teavad, mis on andmekaitse, kuid teadlikkus andmekaitsest üleüldiselt kui ka Andmekaitse Inspektsiooni „Turvaline e-pood“ juhendist on erinevad ning teadmine oleneb e-kaupmehe huvist. Autor leiab, et seetõttu peaks juhendit uuesti populariseerima e-poodide omanike seas. Andmekaitse Inspektsioon on koostanud autori hinnangul ladusa ülesehitusega juhend, kuid üle poolte küsimustikule vastanutest polnud sellest juhendist teadlikud.

2.3. Andmekaitse rakendamine praktikas

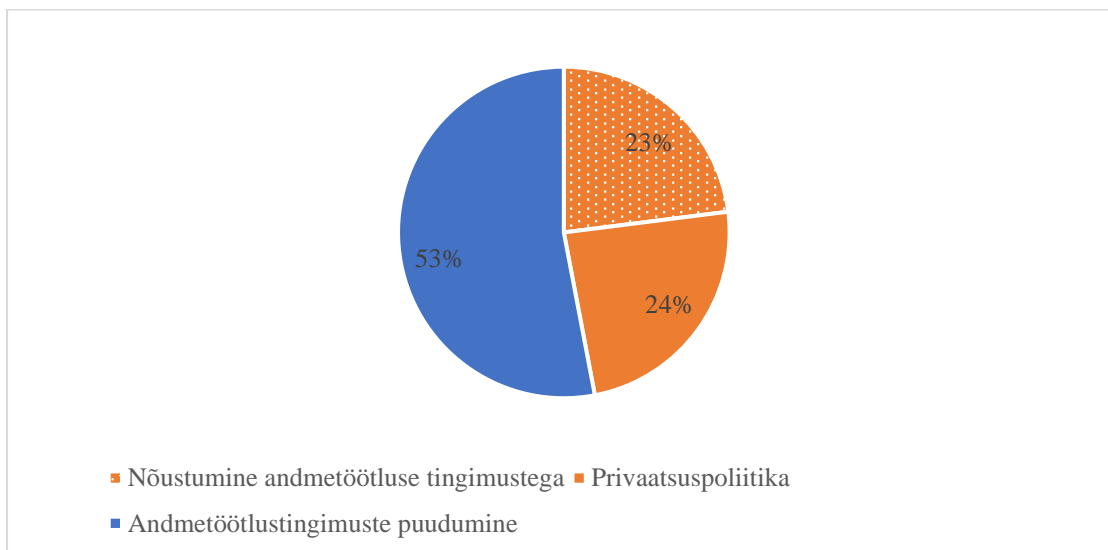
Kinnitamaks olemasolevat tulemust, viis autor läbi osalusvaatluse Eesti e-kaubanduse liidu liikmete veebipoodides, eesmärgiga selgitada välja kuidas andmekaitset praktikas rakendatakse.

Osalusvaatlus annab võimaluse järgida, kuidas tegelikkuses tööd tehakse, ilma sellesse sekkumata. Osalusvaatluse valim moodustati juhusliku süstemaatilise valiku alusel Eesti e-kaubanduse liidu liikmete seast, valimisse valiti 55 e-poodi. Autor jälgis ainsa nõudena, et e-poed tegutseksid erinevates valdkondades. Autor analüüsis e-poodide Andmekaitse Inspektsiooni „Turvaline e-pood“ põhjal enda koostatud hindamiskriteeriumite alusel (vt lisa 3), tehes igas e-poes kliendivaates tellimuse. Osalusvaatlus toimus perioodil 15.03-21.03.2021, orienteeruvalt läks ühes e-poes juhendmaterjali hindamiskriteeriumite alusel koostatud tabeli täitmiseks aega 10 minutit, kokku orienteeruvalt 9 tundi.

Esimesena uuris autor, kas veebipoel on olemas kasutaja tegemise võimalus, mis võimaldab isikut tuvastada ning selle jaoks peab e-pood andmeid hoidma. Analüüsist selgus, et 56%-st e-poest (31 e-poodi) on võimalus teha kasutaja. 44% (24 e-poodi) on ainult võimalus sooritada ost ilma kasutaja tegemiseta. Kasutaja tegemise võimalus annab pahatahtlikule inimesele võimaluse andmed kätte saada ning seda oma huvides kasutada. Tihti kasutavad tarbijad mitmetes kohtades samu paroole, mistõttu on ohu all ka teised sotsiaalmeedia platvormid.

Teisena uuris autor Eesti e-kaubanduse liidu liikmete e-poodidest, kas kodulehel on olemas isikuandmete töötlemise teavitused ning kas on võimalik ostu sooritada ilma isikuandmete töötlemisega nõustumiseta. Osalusvaatluse analüüsist selgus, et 47% e-poodidel (26 e-poodi) puuduvad isikuandmete töötlemise teavitused. 53% (29 e-poel) oli olemas teavitused kodulehel, et e-pood töötleb isikuandmeid.

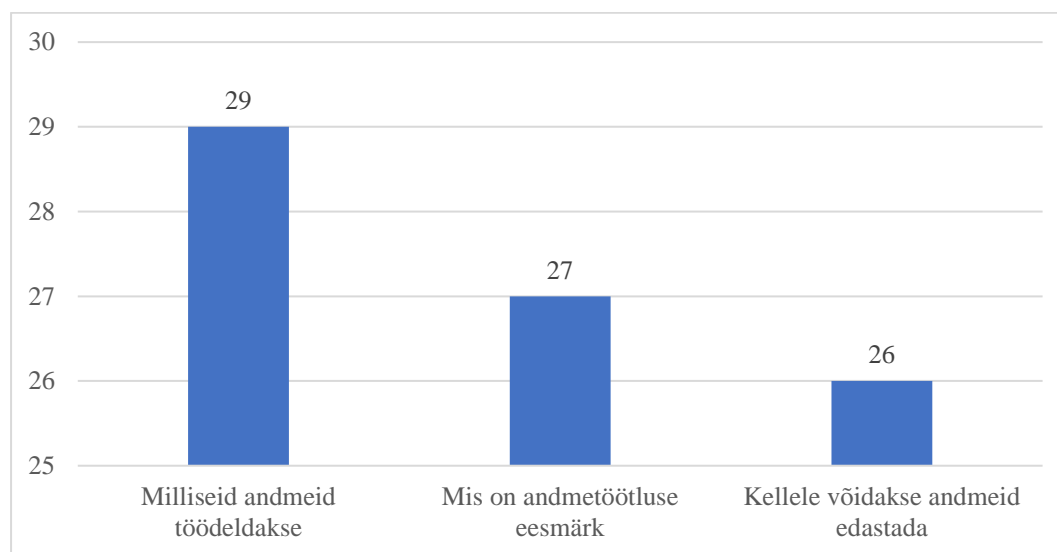
29-st e-poest, kelle e-poodi oli lisatud andmetöötlemise tingimused, 14-l (48%) oli olemas ka eraldi kast, kuhu pidi märkima linnukese, et nõustuda isikuandmete töötlemisega. Vastasel juhul ei saanud tellimust sooritada. 15-l (27%) e-poel puudus eraldi kast, nõustumaks andmete töötlemisega, kuid kodulehel oli olemas eraldi viide teisele lehele, kus oli välja toodud privaatsuspoliitika (vt joonis 4).

Joonis 4. Isikuandmete töötlemise teavitused e-poodides (autori koostatud osalusvaatluse alusel)

Kolmandana uuris autor 29 e-poodi, kellel oli olemas isikuandmete töötlemise teavitused (vt eelmise küsimus). Autor uuris, mida e-poodide isikuandmete töötlemise lepingutingimused sisaldavad. „Turvaline e-pood“ juhendis on välja toodud, et andmetöötlemise olulisemad punktid on anda tarbijale teada: milliseid andmeid töödeldakse, mis on andmetöötlemise eesmärk ja kellele võidakse andmeid edastada. Analüüsist selgus, et kõigil 29-l e-poel, kellel olid andmekaitsealased lepingutingimused olemas, oli kirjas milliseid andmeid töödeldakse. E-kaupmeeste privaatsuspoliitika oli kirjutatud lahti mitut moodi – põhjalikumalt ja pealiskaudsemalt. 27 e-poel oli tingimustesse lisatud, mis on andmetöötlemise eesmärk ning 26 e-poel oli lisatud, kellele võidakse andmeid edastada (vt joonis 5). Andmete saatmisega kirjeldusega oli e-poodides erinevusi, sest mõningatel e-

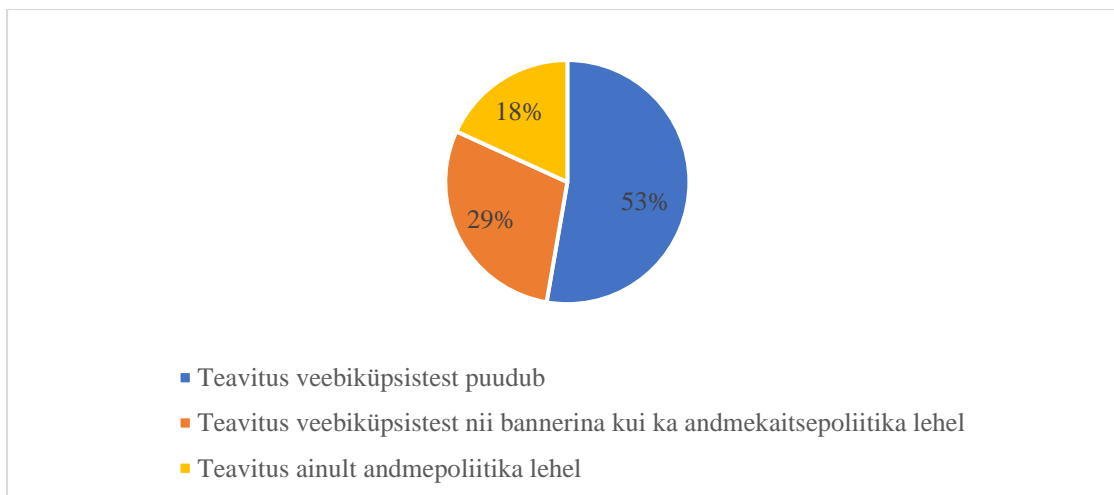
poodidel oli väga täpselt loetletud, kellele nad andmeid võivad saata ning teistel pealiskaudselt.

Joonis 5. Andmekaitsealaste lepingutingimuste järgimine (autori koostatud osalusvaatluse alusel)

Viimasena uuris autor, kas e-poe kasutajad saavad kodulehel lisada nõusoleku otseturunduse saamiseks. 39 (71%) e-poel puudus nõusoleku lahter, kuhu märkida luba. 16-l (29%) e-poel luba oli nõusoleku lahter olemas. Otseturunduse saatmine on lubatud ainult kasutaja nõusolekul, kuid seda ei tehta igakord. Lahtri olemusolu näitab tarbija avaldust, millega tarbija (füüsiline isik) lubab oma isikuandmeid vabatahtlikult töödelda. Kui avaldus pole taasesitatav on ka otseturundusluba kehtetu.

Autori omapoolse huvina juhendmaterjali täiendamiseks uuriti lisaks, kas e-kaupmehed kasutavad veebiküpsiseid ning kui kasutavad, siis kas selle kohta on teavitus. Veebiküpsiste kasutamise luges autor välja 26-st e-poe privaatsuspoliitikast, kuid automaatne teavitus veebileheküljel, millega külastaja annab loa ennast jälgida, oli 16-l. Üheksal e-poel oli isikute jälgimine veebiküpsistega kirjas ainult andmetöötlemisepoliitikas, mis oli mainitud eraldi lehel, kuid kliendilt selleks eraldi luba ei küsitud. (vt joonis 6)

Joonis 6. Teavitust veebiküpsistest (autori koostatud osalusvaatluse alusel)

Peale üldtingimuste ülevaatamist, hindas autor andmekaitse järgimist kodulehel tervikuna. Kui veebilehel oli täidetud vähemalt 90% andmekaitsealase juhendi „Turvaline e-pood“ nõuetest, siis hindas autor seda väga heaks tulemuseks. Kui täidetud oli kuni 75% nõuetest, hindas autor seda keskmiseks tulemuseks. Kui täidetud oli alla 50% nõuetest, hindas autor seda halvaks tulemuseks. Uuringust selgus, et alla 50% andmekaitsealase tingimusest täidavad 55st e-poes 23 e-poodi (41,8%) e-poodidest. Keskmise tulemusega täitis andmekaitsealaseid nõudeid 14,5% e-poodidest ehk 8 e-poodi. Väga hea tulemusena täitis nõudeid 24 e-poodi ehk 43,6% (vt tabel 2).

Tabel 2. E-poodide andmekaitsealaste nõuete täitmine osalusvaatluse alusel (autori koostatud)

Nõuete täitmise protsent	55 e-poes nõuete täitmine	Protsentuaalne (%) suurus 55st
Täidab üle 90% nõuetest	24	43.64
Täidab kuni 75% nõuetest	8	14.55
Täidab alla 50% nõuetest	23	41.82

Antud tulemusest saab järeldada, et iga kolmas veebipood ei kaitse oma andmeid vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruses sätestatud tingimusele. Andmekaitse Inspeksioon võiks saata ettevõtjatele, kelle andmekaitse rakendamine e-poes on puudulik, ettekirjutise. Samuti võiks Andmekaitse Inspeksioon kohaldada sunniraha nendele ettevõtjatele, kes ei rakendata andmekaitsealaseid üldpõhimõtteid ja nõudeid eeskujulikult. Avaliku teabe seaduse § 51 järgi on sunniraha ülemmäär on 9600 eurot, mida võib rakendada korduvalt. (Avaliku teabe seadus, 2019). Osalusvaatlusega tuvastas autor 23 e-poodi (41,6%), kes

täitsid alla 50% andmekaitseõuetest ning 8 e-poodi (14,5%), kelle andmekaitsealased tingimused olid täidetud alla 75% (vt tabel 2).

Andmekaitse Inspeksiooni „Turvaline e-pood“ juhendmaterjal on hea abimaterjal algajale e-poodi pidavale ettevõtjale. Tihti ostetakse veebipoe domeen teiselt ettevõtjalt, mistõttu ei pruugi koduleht vastata riigi andmekaitse tingimustele. Kõik juhendmaterjalis olevad punktid on aktuaalsed ning vajalikud.

2.4. Järeldused ja soovitused

Lõputööst selgus, et esimeseks ning ka peamiseks tingimuseks, mida kõik andmetöötajad peavad rakendama, on isikuandmete töötlemise põhimõtte: õiglaslikkuse ja seaduslikkuse, eesmärgikohasuse, minimaalsuse, kasutuse piiramise, andmete kvaliteedi, turvalisuse ja andmesubjekti osaluse põhimõtte järgimine (vt käesolev töö lk 8 ja lk 23). Oluline on tarbijale selgeks teha, kuidas ning milliseid andmeid töödeldakse ja mis on andmetöötamise eesmärk. Vastasel juhul ei saa tarbija aru, millisel viisil võib andmetöötaja isikuandmeid kasutada ning ei oma selle üle kontrolli (vt käesolev töö lk 16). Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmääruse loomise protsess algas juba 2009. aastal, kuid selle rakendumiseni jõuti alles 2018. aastal (vt käesolev töö lk 14), mistõttu selgus et on seadusloome väga pikk protsess.

Küsimustiku analüüsist selgus, et ettevõtjad teavad, mis on andmekaitse, kuid teadmised on varieeruvad ning sõltuvad e-kaupmehe huvidest. Ettevõtjate teadlikkus Andmekaitse Inspeksiooni koostatud lihtsustatud juhendist „Turvaline e-pood“ on samuti alla poolte, kuna ei teata juhendmaterjali olemasolust (vt käesolev töö lk 27).

Osalusvaatlusest selgus, et kuigi andmekaitse olemusest teatakse, siis ei teata tegelikult kuidas seda praktikas rakendada. Osalusvaatluse tulemuseks oli, et pea iga kolmas e-pood ei rakenda üle 50% andmekaitsealaseid tingimusi (vt käesolev töö lk 33).

Tulenevalt läbiviidud analüüsist soovitab autor Andmekaitse Inspeksioonil lisada 2017. aastal täiendatud juhendmaterjalile juurde veebiküpsiste ja veebilehe analüüsi osa.

Põhjendus: veebiküpsiseid kirjeldavates tingimustes peab olema kirjas, kuidas klienti jälgitakse ning mis on antud tegevuse eesmärk. Veebileht salvestab tarbijaga seotud andmeid ning nendele on e-kaupmehel ligipääs. Kuna veebiküpsistega saadud infot on võimalik müüa ka kolmandatele osapooltele, nt reklaamitööstusega seotud ettevõtjatele, siis tuleb isikute jälgimine konkreetselt selgitada ning küsida selleks nõusolek.

Teenuseosutaja peab veebisaidi kasutajale teada andma ka küpsiste kasutamise kestuse ja selle, kas kolmandatel isikutel on võimalus neile küpsistele juurde pääseda (Planet49 GmbH, Euroopa Kohtu kohtuasi, 2019). Antud teadmine annab tarbijale võimaluse olla kursis ning vajadusel kustutada kõik temaga seotud toimingud.

Tulenevalt läbiviidud osalusvaatlusest teeb autor järgmised ettepanekud e-kaupmeestele:

1. Muuta kliendile andmetöötlemiseks loa andmine protseduuriliselt lihtsamaks, tehes iga tellimuse juurde kast, kuhu klient peab märkima, kas ta on nõus andmetöötlemise tingimustega.

Selgitus: Antud info peaks olema tehtud taasesitatava vormi kujul. See annab kliendile võimaluse valida, kas ta on nõus sellisel moel andmete töötlemisega. Klient peab teadma, et igal isikul on õigus oma andmete haldamisele – s.t klient võib paluda e-kaupmeest oma andmeid kustutada või üle kanda. Praegusel juhul on e-poodides olukord, kus tellimust pole võimalik teha, kui andmetöötlemise tingimustega pole nõustunud – sageli nõustatakse jagama siis ka andmeid, mida muul juhul ei soovita jagada. Kuna e-kaupmees on kohustatud järgima minimaalsuse ja eesmärgipärasuse põhimõtet, siis oleks lahenduseks tellimuse tegemine nii, et pakile saab lattu järele minna, s.t tellimus makstakse kohapeal ning andmeid pole vajalik jagada. Tellides paki kulleriga või pakiautomaati, pole tarbijal muud võimalust kui aktsepteerida tingimusi. Kui klient tellib kauba e-poest pakiautomaati, siis ei ole vaja kliendil lisada rohkem andmeid kui oma telefoninumber ning pakiautomaadi nimi. Hetkel on tekkinud praktikas olukord, kus ei saa tellimust teha ilma andmeid lisamata.

2. Teha oma veebilehe andmetöötlemise olemus ja tingimused läbipaistvaks.

Selgitus: osalusvaatlust tehes märkas autor, et e-poodides on olukordi, kus andmetöötlemise tingimused on lisatud väikese kirjasuurusega ning sõnastatud raskesti mõistetavalt. Lisaks peaksid e-kaupmehed olema keeleliselt korrektsed - kui veebipood on eestikeelne, siis peavad ka andmetöötlemise tingimused olema lisatud eesti keeles, sest e-poe sihtrühm on eesti keelt kõnelevad isikud. Vaatluse valimisse sattus veebipoode, kus veebileht oli eestikeelne, kuid andmetöötlemise tingimused olid lisatud inglise keeles. Autor leiab, et andmetöötlemise tingimused ning müügingimused peaksid olema eraldi nõusolekutega. Vastasel juhul on tegu kliendi pahatahtliku eksitamisega, kuna tihti ei loe kliendid müügingimusi ning ei mõista, millega nad nõustuvad, eriti juhul, kui pealkiri on eksitav. Lepingutingimustes peab olema sõnastatud, milliseid andmeid ning kuidas neid kasutatakse. Kliendile on mugavam, kui andmetöötlemise tingimused oleksid nähtavamal

kohal, mitte veebilehele ära peidetud. Vastasel juhul saab tehingu teha ilma andmetöötlaste tingimustest teadlik olemata.

3. E-poodidel, kes kasutavad veebiküpsiseid, lisada oma veebilehele märku, mis annab klientidele võimaluse veebitegevuse jälgimise nõustumiseks või mittenõustumiseks.

Selgitus: kasutajal peab olema info teada, kas ja kuidas tema tegevust jälgitakse. Kuna tegu on nõu „jälgimisega“, siis tuleb sellest klienti teavitada, vastasel juhul on tegemist ebaseadusliku tegevusega. Veebiküpsised annavad e-kaupmehele infot oma tarbijate veebikäitumise kohta ning andmeid saab ettevõttele sobival eesmärgil ära kasutada, mistõttu ei järgita ka eesmärgipärasuse põhimõtet. E-poe põhieesmärgiks on aga kauba kliendile kohale toimetamine.

Tulenevalt läbiviidud analüüsist teeb autor soovitus Eesti e-kaubanduse liidule selgemalt teavitada oma liikmeid juhenditest ja kontrollida oma liidu liikmete andmekaitsepoliitika rakendamist põhjalikumalt ning vajadusel viia läbi täiendavaid koolitusi.

Põhjendus: nii e-kaupmehele kui ka kliendile on oluline, et andmete töötlemise tingimused oleksid võimalikult lihtsalt leitavad ning arusaadavad. Töös teostatud osalusvaatlus näitas, et 42% liikmetest ei järgi andmetöötlaste tingimusi 50% ulatuses. Autor on arvamisel, et e-kaubanduse liidu liikmed võiksid olla eeskujuks teistele e-poodide omanikele, kes saaksid nende järgi juhinduda.

Kokkuvõtlikult, osalusvaatlus andis tulemuse, et iga kolmas e-kaubanduse liidu liige ei järgi isikuandmete töötlemise kõiki põhimõtteid. E-poodide paremaks andmetöötlemiseks, tuleb teavitada klienti – kas, kuidas ja milliseid andmeid töödeldakse. Andmetöötlaste tingimused tuleks kirjutada võimalikult selgelt, lihtsalt ja läbipaistvalt ning anda tarbijale õiguse ja võimaluse oma andmeid kontrollida. E-kaubanduse liidu liikmed peaksid olema kõikide Eesti e-poodide eeskujud, mistõttu tuleb ka nende andmetöötlaste paremini üle kontrollida.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö aktuaalsus seisneb selles, et viimastel aastatel on e-poodidest ostude tegemise maht suurenenud, mistõttu on ka e-kaupmeestel rohkem andmeid, mida turvaliselt varundada. Samuti on Eesti e-poodidele on kohustuslik järgida isikuandmete kaitse üldmääruse punkte.

Töö tulemustest selgub, kuidas tegelikult on ettevõtjad Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärusest aru saanud ning kuidas selle rakendamine reaalselt igapäevaselt välja näeb.

Lõputöö uurimisprobleemiks oli püstitatud küsimus, kuidas ettevõtjad, kes tegutsevad e-poodides, rakendavad andmekaitset. Autor on toonud lahenduseks lisada andmete töötlemise tingimused ostu tellimuse juurde ning teha need täpsemaks, arusaadavamaks ning nähtavamaks.

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas ettevõtjad rakendavad andmekaitset. Selleks, et töö eesmärk saavutada, oli püstitatud kolm uurimisülesannet. Uurimisülesannete lahendamiseks kasutati nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit

Esimene uurimisülesanne oli analüüsida Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärust ja selle rakendamise käsitlust teoreetiliste allikate põhjal. Üldmäärus avaldati 2016. aastal ning rakendati 2018. aastal. Andmed, mida kaitstakse jagunevad tavalisteks, tundlikeks ja eriliigilisteks isikuandmeteks. Mida rohkem andmeid kasutatakse, seda rohkem tuleb nende kaitsmisega tegeleda. Andmekaitse põhiprintsiip on kaitsta füüsilist isikut andmete valedel eesmärkidel kasutamise eest.

Teiseks uurimisülesandeks oli analüüsida Andmekaitse Inspektsiooni koostatud juhendeid „Turvaline e-pood“, „Isikuandmete töötleja üldjuhend“ ning ettevõtjate teadlikkust juhendite nõuetest. Autor saatis välja küsitlustiku Eesti e-kaubanduse liidu liikmetele, mille vastustest sai ta teada, et ettevõtjad teavad, mis on andmekaitse, kuid lihtsustatud juhenditest pole nad kuulnud. E-kaupmeeste andmekaitsealased teadmised on erinevad, peamiselt oleneb teadmine e-kaupmehe huvist. Autor leiab, et juhendit peab uuesti populariseerima e-poodide seas. Andmekaitse Inspektsioon on koostanud autori hinnangul hea juhendi, kuigi üle poolte vastanud polnud sellest teadlik.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli sünteesida teooriat ja uuringutulemusi ning teha järeldused ja soovitusel Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjali “Turvaline e-pood” täiendamiseks. Uuringuna tehtud küsitlus ja osalusvaatlus andis tulemuse, et e-pood on

andmekaitsest teadlikud, kuid kodulehtedel rakendatakse andmekaitsepoliitikat osaliselt ja peidetakse isikuandmete töötlemise tingimused muude tingimuste hulka. Autor soovib e-poodidel juurde lisada isikuandmete töötlemise põhimõtted nõustumisvalikuga, mida peab kinnitama enne ostu tegemist. Teisena soovib autor e-kaupmeestel üle vaadata, milliseid andmeid tegelikult kasutatakse, kuna ostu tegemisel ning kauba kohapeale tellimisel küsitakse andmeid, mida tegelikult pole vaja kauba kohale toimetamiseks teada. See nõuab aga ettevõtjalt lisaressurssi andmete turvamiseks. Kolmandana, e-kaupmehed peavad teavitama oma kasutajaid veebiküpsiste kasutamisest, kuna tegu on klientide tegevuse jälgimisega.

Perspektiivselt on tegu olulise teemaga, kuna iga füüsiline isik on huvitatud, kes tema andmetele ligi saab ja kuidas neid kasutatakse. Autor arvab, et uuring tuleb läbi viia suurema valimiga ning ka e-poodidega, kes pole Eesti e-kaubanduse liidu liikmed, sest nii saab hetkeolukorrast relevantsema tulemuse.

SUMMARY

The topicality of this dissertation lies in the fact that due to the widespread spread of the coronavirus, the volume of purchases from e-shops has increased, which means that e-merchants also have more data to back up securely.

The topic is novel, because according to the author's data, the data protection policy of Estonian e-shops have not been studied as a dissertation. This dissertation provides an understanding of how e-commerce businesses have actually understood the general regulation on the protection of personal data in the European Union and what its implementation looks like in realistic situations.

The research problem of the dissertation was the question of how entrepreneurs, operating in e-shops, are operating their data protection policy? The author has provided a solution to add the data processing conditions to the purchase order and make them more accurate and visible.

The aim of the dissertation was to find out, how data protection regulations are followed in Estonian e-shops. In order to achieve the aim of the work, three research tasks were set, based on that, the dissertation was divided into two chapters. Both quantitative and qualitative research methods were used to solve the research tasks. Survey and participatory observation were used as the data collection method.

The first task of the study was to analyze the European Union General Data Protection Regulation and the approach to its implementation on the basis of theoretical sources. The General Regulation was published in 2016 and implemented in 2018. The protected data is divided into ordinary, sensitive and special types of personal data. The more data is used, the more it needs to be protected. The basic principle of data protection is to protect individuals against the misuse of data.

The second research task was to analyze instructional materials "Secure e-shop" and „General guide of personal data processor“ prepared by the Estonian Data Protection Inspectorate and find out the awareness of entrepreneurs about the requirements of the guides. The author sent out a questionnaire to the members of the Estonian e-commerce association, from whose answers learned that entrepreneurs know what data protection is, but they have not heard of a simplified guide for e-shops.

The third research task was to synthesize the theory and research results and to make conclusions and recommendations for complementing the Estonian Data Protection Inspectorate's guidance material "Secure e-shop". The survey and participatory observation showed that e-shops are aware of data protection, but the websites implement the data protection policy only partially and hide the conditions of personal data processing among other conditions. The author recommends that e-shops include the fact of processing personal data before making a purchase, where the buyer must confirm its consent. The author additionally recommends e-shops to review what data is used in reality, because when making a purchase and receiving goods in the store, too much data is asked. This requires additional resources to secure the data.

From a long-term perspective, this topic is an important issue, because every person is interested in the knowledge of who has access to its data. The author thinks that another survey should be conducted with a larger sample, especially with e-shops that are not members of the Estonian e-commerce association, because this will give a more accurate and relevant result about the current situation.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Andmekaitse Inspektsioon. 2017. *Turvaline e-pood* [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/turvaline_e-pood.pdf [Kasutatud: 27.12.2020].

Andmekaitse Inspektsioon, 2019a. *Isikuandmete liigitus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed-ja-tootlemine/isikuandmete-liigitus> [Kasutatud 30.11.2020].

Andmekaitse Inspektsioon, 2019b. *Isikuandmete töötaja üldjuhend*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/isikuandmete_tootleja_uldjuhend.pdf [Kasutatud: 27.12.2020].

Andmekaitse Inspektsioon, 2020. *Mis on lõimitud ja vaikimisi andmekaitse?* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/kasulik-teada> [Kasutatud: 26.12.2020].

Avaliku teabe seadus (2001) RT I, 15.03.2019, 11.

Bietti, E., 2020. Consent as a Free Pass: Platform Power and the Limits of the Informational Turn. *Pace Law Review*, 40(1), pp 307–309.

Borgesius Z. F., Poort, J. 2017. Online Price Discrimination and EU Data Privacy Law. *Journal of Consumer Policy* 40 (3) pp. 347-366.

Chorpash, J., 2020. Do You Accept These Cookies? How the General Data Protection Regulation Keeps Consumer Information Safe. *Northwestern Journal of International Law & Business*, 40(2), pp. 227–249.

Clark, A., Holland, C., Katz, J., Peace, S., 2009. Learning to see: lessons from a participatory observation research project in public spaces. *International Journal of Social Research Methodology*, 12(4), pp. 345–350.

De Paepe, W., Wortmann, A, Refalo, P.-L., Buvat, J., Subrahmanyam, K., Khadikar, A., Khemka, Y., 2018. *Seizing the GDPR advantage: From mandate to high-value opportunity*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2018/05/GDPR-Report_Digital.pdf [Kasutatud: 29.12.2020].

Eesti E-kaubanduse liit, 2021a. *Eesti e-kaubanduse statistika ja trendid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://e-kaubanduseliit.ee/usaldusmargised/> [Kasutatud: 05.02.2021].

Eesti E-kaubanduse liit, 2021b. *Liidu liikmed*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://e-kaubanduseliit.ee/liidu-liikmed/> [Kasutatud: 08.03.2021].

Euroopa Komisjon, 2021. *Adequacy decisions. How the EU determines if a non-EU country has an adequate level of data protection*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/international-dimension-data-protection/adequacy-decisions_en [Kasutatud: 16.05.2021].

Euroopa Liidu ametlik veebilehekülg, 2020. *Isikuandmete kaitse üldmääruse kohane andmekaitse*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/data-protection/data-protection-gdpr/index_et.htm [Kasutatud 30.11.2020].

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, *füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus)*. Artikkel 6, 9, 25.

European Data Protection Board, 2020. *Statement on the processing of personal data in the context of the COVID-19 outbreak*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/outros/statement-processing-personal-data-context-covid-19-outbreak_en [Kasutatud: 27.12.2020].

Finn, R. L., Wright D, Friedewald, M., 2013. *European Data Protection: Coming of Age. Seven Types of Privacy*. Namul: Springer.

He, W, Li, H, Yu, L, 2019. The Impact of GDPR on Global Technology Development, *Journal of Global Information Technology Management*, 22. pp 1-6.

Isikuandmete kaitse seadus (2018) RT I, 04.01.2019, 11.

Jackson, O., 2018. Many small firms are still unprepared for GDPR. *International Financial Law Review*, pp. 1-12.

Kald, I., 2020. *43% Eesti firmadest kardab, et andmeleke võib nende äri oluliselt kahjustada*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ituudised.ee/uudised/2020/02/12/43-eesi-firmadest-kardab-et-andmeleke-voib-nende-ari-oluliselt-kahjustada> [Kasutatud 30.12.2020].

Karistusseadustik (2021) RT I, 03.03.2021, 3

Koha, A. 2020. *Analüüs Euroopa andmekaitseaduse eneseanalüüsi küsimustiku mõjust ettevõtjatele*. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool.

Král, D., 2011. Information Security in Small and Medium-Sized Companies. *Economic Studies ja Analyses*, pp 61–73.

Lambert, P. 2013. *A User's Guide to data protection* Croydon: Bloomsbury Professional.

Laudise, T. M., 2008. Ten Practical Things to Know About Sensitive Data Collection and Protection. *Computer & Internet Lawyer* 25 (7): pp 26–33.

Lust, A., 2006. Worstward Ho: Explaining Estonian Euroskepticism, *Problems of Post-Communism*, 53(5), pp. 15–27.

Mannion, C., 2020. Data Imperialism: The GDPR's Disastrous Impact on Africa's eCommerce Markets. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 53(2), p 686.

McCallister, C., 2017. What about Small Businesses? The Gdpr and Its Consequences for Small U.S.-Based Companies. *Brooklyn Journal of Corporate, Financial & Commercial Law*, 12, pp 187–211.

Mikiver, M. Kes on tarbija kliendiandmete peremees? Otseturustus krediidasutuste näitel. *Juridica*. XV(IV), lk 262-276.

Mussijenko, M, 2020. *Raamatupidaja tegevus ja vastutus andmekaitse rakendamisel*. Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool.

Männiko, M., 2013. *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Kirjastus Juura.

Planet49 GmbH (2019) Euroopa kohtu kohtuasi C-673/17.

Puljak, L., Mladini, A., Iphofen, R. & Koporc, Z., 2020. Before and after enforcement of GDPR: Personal data protection requests received by Croatian Personal Data Protection Agency from academic and research institutions. *Biochemia Medica*, 30 (3) pp. 1-8.

Pärgmaa, R. 2019. *Hiiglaslik andmeleke: Eesti veebipoe 14 000 kliendi andmed lekkisid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://tehnika.postimees.ee/6722280/hiiglaslik-andmeleke-estivi-veebipoe-14-000-kliendi-andmed-lekkisid> [Kasutatud 30.11.2020].

Pärli, M. 2020. *Koroona mõju: e-poodide tellimuste tase purjetab kevadisel laineharjal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/1158892/koroona-moju-e-poodide-tellimuste-tase-purjetab-kevadisel-laineharjal>. [Kasutatud 08.03.2021].

Registrite ja Infosüsteemide Amet, 2020. *Trendid ja tähelepanekud küberruumis. Kvartaalne ülevaade, I kvartal*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.ria.ee/sites/default/files/contenteditors/kuberturve/trendid_tahelepanekud_ku_berruumis_1kvartal2020.pdf [Kasutatud 30.12.2020].

Riigikantselei, 2013. *Lõpparuanne. E-äri ja e-kaubanduse kasutamine Eestis ja kasutamise laiendamise võimalused*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.mkm.ee/sites/default/files/lopparuanne_-_e-ari_ja_e-kaubandus_1_6_avalik_2013.pdf [Kasutatud 30.02.2021].

Sarantakos, S., 2005. *Social Research. Third ed.* NY: Palgrave Macmillan.

Schünemann, W. F., Windwehr, J., 2020: Towards a gold standard for the world? The European General Data Protection Regulation between supranational and national norm entrepreneurship, 30 (2) *Journal of European Integration*, pp 1-17.

Sein, K., Mikiver, M., Tupay, P. K., 2018. Pilguheit andmesubjekti õiguskaitsevahenditele uues isikuandmete kaitse üldmääruses. *Juridica*. XVIII (II), lk 95-115.

Siimon, A. 2014. *Kaubandus. Põhimõisted ja – seosed. Õppematerjal*. Tartu: Innove.

Uibo, A, 2020. *Mida peaks teadma GDPRist ja muud andmekaitse alased soovitusel uuele e-poele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.veebimajutus.ee/blogi/gdpr-korda> [Kasutatud: 23.12.2020].

Õunapuu, L. 2014. *Kvalitatiivne ja kvanitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Ühinemisleping, 2004. *Leping Belgia Kuningriigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Portugali Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi vahel Tšehhi*

Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemise kohta Euroopa Liiduga (2004) RT II 2004, 3, 8.

Lisa 1. E-poodide nimekiri

E-poodide nimekiri on võetud Eesti e-kaubanduse liidu veebilehelt 5.märtsil 2021 (Eesti e-kaubanduse liit, 2021).

https://www.kaarelelula.ee/	https://www.e-tekstiil.ee/
https://teaduspood.ahhaa.ee/	https://www.sisustuspood.ee/
https://dadamora.com/	https://www.on24.ee/
https://www.mimidisain.ee/	https://www.maarahvapood.ee/
https://okaidi.ee/	https://frenzy.ee/
https://www.sirena.ee/	https://nurme.eu/
https://lambero.ee/	https://www.salonplus.ee/pood
https://www.nordbaby.com/	https://www.sudameapteek.ee/
https://baltbaby.com/et/	https://ismile.ee/
https://www.karupoegpuhh.ee/	https://pood.rosalind.ee/
https://safalkids.ee/	https://www.kupud.ee/
https://www.azzza.ee/	https://vitasept.com/
https://huskid.ee/	https://www.hcgym.eu/
https://www.puitlelu.ee/	https://fitshop.fitness.ee/
https://www.heveren.ee/	https://www.lauamangud.ee/
https://www.babyshop.ee/et/	https://www.sisbaltics.eu/
https://www.babycity.ee/et/	https://fastbaltics.eu/
https://www.chicco.ee/	https://proswim.ee/
https://taibutera.ee/	https://roba.ee/et/
https://www.jukukeskus.ee/ee/	https://www.petcity.ee/
https://www.insplay.eu/	https://altan.ee/et/jalgratas/

<https://www.brendenkids.ee/>

<https://www.beebipood.ee/>

<https://www.klotsipood.ee/>

<https://www.xsmanguasjad.ee/>

<http://www.soeauto.ee/>

<https://www.autopartner24.ee/>

<https://aeromotors.ee/>

<https://intercars24.ee/>

<https://rehvipood.eu/>

<https://www.gogonano.com/>

<https://rehvid.com/>

<https://alvadi.ee/>

<https://www.ladu24.ee/>

<https://skechers.ee/et/>

<https://allo.ee/>

<https://ntrend.ee/>

<https://tallinndesignhouse.com/>

<https://www.huppa.eu/>

<https://www.lindex.com/ee>

<https://www.sokisahtel.net/>

<https://www.aboutyou.ee/>

<https://changelingerie.ee/>

<https://shop.kkfashion.eu/>

<https://eestijuveel.ee/>

<https://budopunkt.ee/>

<https://www.popsport.ee/>

<https://skizze.ee/>

<https://koeramaailm.ee/>

<https://www.milshed.com/et/>

<https://ballzy.eu/et/>

<https://www.specific.ee/>

<https://mypet.ee/>

<https://tellimine.ee/>

<https://www.sinuelu.ee/>

<https://fitshop.fitness.ee/>

<https://lauamangud.ee>

<https://www.sisbaltics.eu/>

<https://fastbaltics.eu/>

<https://proswim.ee/>

<https://budopunkt.ee/>

<https://roba.ee/et/>

<https://www.rahvaraamat.ee/et>

<https://www.apollo.ee/>

<https://www.kuivtoit.ee/>

<https://spordimaailm.ee/>

<https://www.koeratoit.ee/>

<https://www.1a.ee/>

<https://epood24.eu/>

<https://www.abcking.ee/>

<https://www.shu.ee/>

<https://www.grenardi.ee/>

<https://given.ee/ee>

<https://sportland.ee/>

<https://www.premiumkellad.ee/>

<https://matikuld.ee/>

<https://muhoov.eu/>

<https://www.friendsbodywear.com/et>

<https://www.rademar.ee/>

<https://www.luutar.ee/e-pood-kuld-hobe-ehded-tehnika>

<https://www.bonbonlingerie.com/>

<https://sparkle.ee/>

<https://iris-janvier.com/>

<https://longaliisu.ee/>

<https://gd.ee/>

<https://omaking.ee/>

<https://www.ejewels.ee/>

<https://www.goldtime.ee/>

<https://www.weekendshoes.ee/>

<https://www.s1.ee/>

<https://www.denimdream.com/>

<https://sanggar.ee/>

<https://www.kaekellad.ee/>

<https://e5.ee/et/>

<https://bigbox.ee/>

<https://homedecor.ee/et/>

<https://epood.skymobile.ee/>

<https://ikshop.eu/>

<https://patareid.ee/>

<https://bbqentertainment.com/tooted/>

<https://instashop.ee/>

<https://homedecor.ee/et/>

<https://epood.skymobile.ee/>

<https://shop.stockmann.com/>

<https://www.reisikaubad.ee/>

<https://www.digizone.ee/>

<https://tootemaailm.ee/>

<https://www.epp.ee/>

<https://astri.ee/>

<https://mts.ee/>

<https://www.shoppa.ee/>

<https://www.kaubamaja.ee/>

<https://www.topshop.ee/>

<https://www.frog.ee/et/>

<https://www.jysk.ee/>

<https://www.armastusest.ee/>

<https://pood.kalev.eu/>

<https://ivonikkolo.ee/>

<https://fotoluks.ee/>

<https://www.blummin.ee/>

<https://rikets.ee/>

<https://kunstipada.ee/>

<https://www.prindistudio.ee/>

<https://chilli.ee/>

<https://www.piletilevi.ee/>

<https://www.kingitus.ee/>

<https://www.cashbackworld.com/ee>

<https://www.partnerkaart.ee/kinkekaart>

<https://www.photopoint.ee/>

<https://ledhouse.ee/>

<https://www.kliimakaubamaja.ee/>

<https://vbh24.ee/>

<https://www.stokker.ee/>

<https://www.pumbajaam.ee/>

<https://www.cramo.ee/et>

<https://torujyri.ee/et/>

<https://www.decora.ee/>

<https://shop.hotwiresystems.com/?v=a57b8491d1d8>

<https://kliimamarket.ee/>

<https://www.decora.ee/>

<https://plaadimaailm.ee/>

<https://esmakaitse.ee/>

<https://www.tallinn-cutlery.com/>

<https://potsku.ee/>

<https://www.cheesekings.com/>

<https://sunnyday.ee/shop/>

<https://sirvi.eu/>

<https://edrinks.ee/>

<https://grillfest.shop/>

<https://www.e-sahver.ee/>

<https://aquaphor.com/et-ee>

<https://alkovabapood.ee/>

<https://boostyourself.ee/>

<https://loodusvagi.abestore.ee/>

<https://bio4you.eu/et/>

<https://www.vapista.ee/>

<https://dunker.ee/>

<https://www.kafo.ee/>

<https://ecoop.ee/et>

<https://www.selver.ee/>

<https://vitamiinikuller.ee/>

<https://www.prismamarket.ee/front>

<https://www.fruitxpress.ee/>

<https://pood.prike.ee/et/>

<https://www.rimi.ee/>

<https://hammerjack.eu/>
<https://www.ehituseabc.ee/ee/>
<https://eemeli.ee/et>
<https://tooriistakeskus.ee/>
<https://www.ehituskaup24.ee/>
<https://www.k-rauta.ee/>
<https://www.tooriistamaailm.ee/>
<https://www.bauhof.ee/>
<https://interbauen.ee/>
<http://www.fototapeet.eu/>
<https://pood.plaadipunkt.ee/>
<https://wihuriagri.shop/>
<https://www.ravemoobel.ee/>
<https://www.kasvumaja.ee/>
<https://www.webshop.ee/>
<https://revalmoobel.ee/>
<https://www.vidaxl.ee/>
<https://hortes.ee/>
<https://www.bambuskeskus.ee/et/>
<https://charma.ee/>
<https://sotka.ee/et>
<https://asko.ee/ee>
<https://mkfurniture.ee/>
<https://seisuk.ee/>
<https://tellimine.selver.ee/>
<https://espresso.ee/>
<https://www.homeemotion.ee/>
<https://caver.ee/>
<https://www.mamibot.ee/>
<https://www.byroomaailm.ee/>
<https://www.smartech.ee/>
<https://droon.ee/>
<https://www.klick.ee/>
<https://www.airvitamin.ee/>
<https://tele2.ee/>
<https://www.klick.ee/>
<https://www.1it.ee/>
<https://onoff.ee/et/>
<https://www.airvitamin.ee/>
<https://www.pesumati.ee/et/>
<https://www.kannukas.ee/>
<https://www.noortehnik.ee/>
<https://www.expert.ee/>
<https://www.progear.ee/>
<https://www.elektroonika24.ee/>
<https://www.miterassa.ee/et/>
<https://flex.ee/>
<https://www.salva.ee/et>

<https://gardest.ee/>
<https://www.veltekspert.ee/>
<https://mahlapress.ee/>
<https://nordfurniture.ee/>
<https://aednik24.ee/>
<https://eestietno.ee/>
<https://nanomaxi.ee/>
<https://www.aatrium.ee/>
<https://www.hansaplant.ee/>
<https://www.suitsuandur.ee/>
<https://saestudio.ee/>
<https://www.moobell.ee/>
<https://www.koduekstra.ee/>
<https://elektrowerk-shop.ee/>
<https://shop.primepartner.eu/>
<https://www.moobliait.ee/>
<https://furgner.com/et/>
<https://www.ajtooted.ee/>
<https://www.smart24.ee/>
<https://www.siksak.ee/et/>
<https://www.home4you.ee/>
<https://www.dormeo.ee/>
<https://www.monefit.ee/>
<https://www.gemius.ee/homepage.html>

<https://www.visioncraft.ee/>
<https://www.columbusglobal.com/et/>
<https://www.ids.ee/>
<https://www.multon.eu/>
<https://magentopood.ee/>
<https://www.devtailor.com/>
<https://bitfiner.com/>
<https://www.zaproo.ee/>
<https://www.acty.ee/>
<https://www.lumav.ee/>
<https://usesoft.ee/>
<https://finestmedia.ee/>
<https://www.ambientia.fi/et/>
<https://www.gtsexpress.com/>
<http://collect.net/>
<https://www.dhl.com/ee-et>
<https://www.dpd.com/ee/et/>
<https://www.boomerang.ee/>
<https://www.omniva.ee/>
<https://uus.smartpost.ee/>
<https://www.montonio.com/>
<https://www.esto.ee/>
<https://buyplan.ee/>
<https://www.inbank.ee/>

<https://www.initiative.ee/>

<https://www.makesyoulocal.com/>

<https://www.kantaremor.ee/>

<https://www.svea.com/ee/et/svea-finance/>

<https://dentsu.ee/>

<https://www.leiregister.ee/>

<https://www.ria.com/>

<https://smaily.com/>

<https://pood.aripaev.ee/>

<https://multipack.ee/>

<https://www.isolta.ee/>

<https://credit24.ee/>

<https://www.kindlustusest.ee/>

<https://www.taust.ee/>

<https://www.zone.ee/et/>

<https://www.osta.ee/>

<https://www.pakendikeskus.ee/>

<https://www.pakendiabi.ee/>

<https://www.veebimajutus.ee/>

<https://www.seb.ee/>

<https://www.paysera.ee/>

<https://maksekeskus.ee/>

<https://app.recommy.com/>

<https://turundustreff.ee/>

<https://havas.ee/>

<https://www.productinfo24.com/>

<https://www.mbd.ee/>

<https://www.idyllum.com/>

<https://convertal.ee/>

<https://www.mindshareworld.com/estonia/>

<https://www.ananke.ee/>

Lisa 2. Küsitlus Eesti e-poodidele andmekaitse olemusolu ja selle rakendamise kohta

Autor saatis välja küsimustiku 08. märtsil 2021 kõikidele Eesti e-kaubanduse liidu liikmetele.

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia tolli ja maksunduse eriala üliõpilane Maria Pärli ja teen oma lõputööd teemal "Andmekaitse järgimine Eesti e-poodides". Selleks on mul vaja, aga Eesti e-poodide sisendit, et teada saada, millised on e-poodide teadmised andmekaitsest.

Küsitlus võtab aega ca 5 minutit ning on suureks abiks minu lõputöö analüüsimisel.

Tänan!

Maria Pärli

Sisekaitseakadeemia üliõpilane

Kas olete teadlik, mida kujutab endast andmekaitse?*

- jah
- ei
- olen sõna kuulnud, kuid ei tea mida see täpsemalt tähendab

Kuidas, st. millisel moel rakendab Teie e-pood isikuandmete kaitse seadust?*

Kas olete varasemalt kuulnud Andmekaitse Inspektsiooni juhendist "Turvaline e-pood", mis juhendab e-poodide andmekaitset paremini järgima?*

- jah
- ei
- Muu...

Kas teate, millised karistused saab määrata e-poodidele isikuandmete kaitse seaduse mitterakendamisel?*

- jah
- ei
- Muu...

Kas küsite andmete töötlemiseks veebilehe külastajatelt luba?*

- jah
- ei
- ainult kasutaja tegemisel
- Muu...

Kas Te jälgite veebiküpsistega oma e-poe veebilehe külastajaid?*

- jah

- ei
- Muu...

Kui vastasite eelnevale küsimustele jah, siis mida te täpsemalt jälgite?

Kuidas hoiustate oma kogutud andmeid?*

Kas Teie e-poele on võimalik siseneda ka Facebooki/Google kasutajaga?*

- jah
- ei
- Muu...

Kas olete teadlik, et Facebook/Google ei hoiusta oma andmeid Euroopa Liidus, mistõttu ei pea nad Euroopa Liidu isikuandme kaitse määrust rakendama?*

- jah
- ei
- Muu...

Kas kustutate oma hoiustatavaid andmeid pärast eesmärgipärast kasutamist?*

- jah
- ei
- Muu...

Kas Teie e-poele on lisatud isikuandmete töötlemise tingimused?*

- jah
- ei

Kas olete klientidele saatnud uudiskirju ilma kliendilt luba küsimata?*

- jah
- ei
- Muu...

Lisa 3. E-poodide andmekaitse hindamiskaala vastavalt Andmekaitse Inspektsiooni juhendile

Hindamiskaala on koostatud Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjali „Turvaline e-pood“ alusel. Autor täitis iga osalusvaatluses osaleva e-poe kohta hindamiskaala lahtri. Kuna osalusvaatluses oli 55 e-poodi, siis täidetud hindamiskaalat tööle ei lisata.

Tabel 1. E-poodide hindamiskaala (autori koostatud)

	E-POOD A	E-POOD B	jne
(tähis “X” on nõue täidetud)			
Ostu sooritamine			
registreeritud kasutajana			
külastajana			
Kasutajaks registreerimine			
kasutajanimi			
salasõna			
e-posti aadress			
postiaadress			
ID-kaart/Mobiil ID/Smart ID sisselogimine			
Isikuandmete töötlemise teavitatus			
olemas			
puudub			
Kasutajakonto salasõnaga			
olemas			
puudub			
e-poe poolt meiliga saadetav parool			
Kohustuslikud andmed tellimiseks			
ees- ja perekonnanimi			
isikukood			
aadress			
sugu			
muu			
Lepingutingimustega nõustumine			
kes ja mis andmeid töödeldakse			
mis on andmetöötluse eesmärk			
kellele võidakse andmeid edastada			
Nõusolek otseturunduse saamiseks			
olemas			
puudub			
lahter eeltäidetud			

Allpool olevas tabelis on toodud esimese kolme e-poe täidetud hindamiskaala.

Tabel 2. E-poodide hindamiskaala täitmise näide osalusvaatluses kolme esimese poe kohta (autori koostatud)

	https://www.kaarelelula.ee/	https://teaduspood.ahhaa.ee/	https://dadamora.com/
Ostu sooritamine			
registreeritud kasutajana		X	X
külalisena	X	X	
Kasutajaks registreerimine			
kasutajanimi		X	
salasõna			
e-posti aadress			
ei saa registreerida	X		X
ID-kaart/Mobiil ID/Smart ID sisselogimine			
Isikuandmete töötlemise teavitus			
olemas		X	X
puudub	X		
Kasutajakonto salasõnaga			
olemas		X	
puudub	X		X
e-poe poolt meiliga saadetav parool			
Kohustuslikud andmed tellimiseks			
ees- ja perekonnanimi	X	X	X
isikukood			
aadress	X	X	
sugu			
muu		X	X
Lepingutingimuste ja nõustumine			
kes ja mis andmeid töödeldakse	X	X	X
mis on andmetöötluse eesmärk		X	X
kellele võidakse andmeid edastada	X	X	X
Nõusolek otseturunduse saamiseks			
olemas			
puudub	X		X
lahter eeltäidetud		X	